

CATS in Psychology 2025

K S I Ę G A a b s t r a k t ó w

Concepts, Answers & Techniques: Science in Psychology

czyli interdyscyplinarne i metanaukowe spojrzenie
na współczesne wyzwania studenckie, doktoranckie
i profesorskie w badaniach naukowych
w psychologii

INSTYTUT PSYCHOLOGII
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

patroni i
partnerzy:

RADA KÓŁ NAUKOWYCH
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

The Brain Map
Research Club
SWPS University

Komunikacyjne
Koło Naukowe Flow
Uniwersytetu SWPS

LIST otwarty

Do społeczności naukowej,

Zwracamy się do Was jako młodzi badacze, którzy właśnie zdobywają swoje pierwsze doświadczenia w funkcjonowaniu systemu nauki. Mamy wrażenie, że w tym systemie dzieje się coś bardzo niedobrego.

Wierzymy w naukę jako twórczy i zarazem sceptyczny racjonalizm – czy jak opisywał ją Thomas Kuhn – "rozwiązywanie zagadek". Wierzymy we wspólnotę naukową, która dzieli się wiedzą i wspólnie poszukuje prawdy (jakkolwiek ją definiujemy). Tymczasem rzeczywistość akademicka, którą doświadczamy, przypomina bardziej serię społecznych rytuałów prestiżu. Szczególnie publikacje i wystąpienia traktowane są jako wskaźniki osobistego sukcesu badacza i instytucji, nie zaś jako sposób komunikacji i nośniki wiedzy.

Trudno nie odczuwać niepokoju, obserwując jak wygląda wiele obecnych konferencji naukowych. Konferencje – z założenia będące miejscem dyskusji i wymiany myśli – stają się w wielu przypadkach kolejną formą rytualnej obecności, w której prestiż i liczba prezentacji przeważają nad sensem i jakością dyskusji. Uczestnicy rzadko mogą liczyć na zdobycie nowej wiedzy czy zainteresowanie wynikami swojej pracy, a często motywuje ich głównie certyfikat uczestnictwa. To brzmi znajomo? Wydaje nam się, że do podobnych obserwacji w pewnym momencie dochodzi wiele osób w świecie nauki.

Piszemy to z pozycji zmartwienia i zaangażowania, ale także buntu, który próbujemy przekuć w zmianę. Tak narodziła się idea CATS – spotkania naukowego, która stara się przywrócić konferencjom ich prawdziwy sens.

Nasze podejście opiera się na trzech fundamentach:

1. Skupić się na poprawie prac, zamiast na ich dopuszczeniu/odrzuconiu – do sesji posterowych przyjmować projekty badań i badania we wstępnej fazie realizacji, w których informacja zwrotna może poprawić samą realizację badania.
2. Zamienić recenzję w informację zwrotną – odejść od oceny zakończonej zwykle decyzją o przyjęciu bądź odrzuceniu pracy, w której recenzent występuje w pozycji władzy. Zamiast tego oferować dyskusję i wsparcie mające na celu poprawę pracy, nie końcową decyzję.
3. Ogólną część konferencji poświęcić rozważaniom filozofii nauki i metodologii – bo to podstawy, które powinniśmy wspólnie omawiać i rozwijać.

Te trzy elementy mają zmienić charakter konferencji na bardziej przyjazny, zwłaszcza dla młodych badaczy i badaczek. Chcemy zachęcać do prowadzenia ambitnych badań i wbijanie klimu pomiędzy "ustalone prawdy" poprzez zapewnienie najszerzego możliwego wsparcia i ekspertyzy. Dodatkowym, lecz nie mniej ważnym celem jest przeciwdziałanie "marnowaniu badań naukowych" przez poprawienie ewentualnych błędów już na etapie projektów.

Wierzymy, że reformy zaczynają się tam, gdzie spotykają się ludzie. I dlatego zapraszamy Was do CATS – Concepts, Answers, Techniques in Science. Do udziału w czymś, co nie jest doskonałe, ale jest szczerze. Nie chcemy tworzyć kolejnej instytucji – chcemy tworzyć wspólnotę. CATS jest inicjatywą otwartą, interdyscyplinarną, i – nade wszystko – ludzką. Jeśli więc macie pomysły, uwagi lub chcecie dołączyć do organizacji – a przede wszystkim, jeśli chcecie zorganizować własne edycje CATS w swoich jednostkach – skontaktujcie się z nami.

Zmiana zaczyna się od małych kroków, ale potrzebuje nas wszystkich.

Maja Wójcik i Paweł Lenartowicz
pomysłodawcy konferencji CATS

CATS Conference

Concepts, Answers & Techniques in Science

CATS in Psychology 2025

K S I Ę G A a b s t r a k t ó w

Warsztaty

INSTYTUT PSYCHOLOGII
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

KOŁO NAUKOWE
STUDENTÓW PSYCHOLOGII

SOCIETY
FOR OPEN
SCIENCE

patroni i
partnerzy:

RADA KÓŁ NAUKOWYCH
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

The Brain Map
Research Club
SWPS University

Komunikacyjne
Koło Naukowe Flow
Uniwersytetu SWPS

Moc statystyczna metodami Monte Carlo

7 czerwca 2025

Paweł Lenartowicz
Stowarzyszenie na rzecz Otwartej Nauki

Metody Monte Carlo są stosunkowo prostymi metodami, które w szczególności dziś, gdy dysponujemy dużymi mocami obliczeniowymi, pozwalają rozwiązywać wiele problemów statystycznych. Szczególnie wartościowym zastosowaniem jest używanie tego sposobu do analiz mocy statystycznej.

Na warsztacie omówione zostanie, jak wykorzystując Monte Carlo można policzyć moc statystyczną dla prawie każdego rodzaju zebranych danych. Warsztat nie wymaga umiejętności programowania i zostanie przeprowadzony wykorzystaniem platformy Google Colaboratory, umożliwiając pisanie i używanie kodu, bez instalacji języków na swoich komputerach.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Badania jakościowe i o ich skomplikowanej relacji z open-science

7 czerwca 2025

Karolina Bonarska

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

W trakcie warsztatu skupimy się na kwestiach otwartości nauki w badaniach jakościowych, szczególnie w zakresie udostępniania i deidentyfikowania danych. Nacisk zostanie położony na dbanie o prywatność osób badanych z populacji szczególnie narażonych na konsekwencje związane z byciem rozpoznanym, zwłaszcza kiedy opisywane wydarzenia są bardzo charakterystyczne. Poza częścią wykładową osoby uczestniczące w warsztacie będą miały możliwość zmierzenia się z wyzwaniami, przed jakimi stoją badacze jakościowi.

Plan warsztatu:

- wstęp teoretyczny
- grupowe opracowanie materiału źródłowego
- dyskusja
- Q&A – wyzwania i wrażenia

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Statystyka poza średnią: wprowadzenie do regresji rozkładowej

8 czerwca 2025

Jakub Cacek

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

Większość metod statystycznych w psychologii opiera się na analizie średniej — to przydatne, ale często niewystarczające podejście. W wielu przypadkach może prowadzić nas do błędnych wniosków.

Podczas tego warsztatu poznacie regresję rozkładową (ang. Distributional Regression) — podejście, które pozwala modelować nie tylko średnią, ale też inne parametry rozkładu (np. wariancję), a także stosować rozkłady inne niż normalny, między innymi – rozkład beta.

Warsztat obejmie częściowo teorię, a w części praktycznej – wspólnie zaimplementujemy modele w języku R, korzystając z pakietów brms i tidyverse. Odświeżenie wiedzy z regresji liniowej zdecydowanie pomoże w zrozumieniu treści warsztatu. Podstawowa znajomość R oraz zainstalowanie R studio z pakietami brms i tidyverse umożliwi aktywne uczestniczenie w części praktycznej.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Mata wężowa – czyli jak zdobyć pieniądze na prowadzenie własnych badań naukowych i tylko trochę przy tym zwariować

8 czerwca 2025

Wiktor Zieliński
Instytut Psychologii UJ

Warsztaty o tym, z jakich źródeł będąc studentem można zdobyć dofinansowanie badań (iduj, rkn, bratniak) w tym jakie są możliwe do uzyskania kwoty, na co można je przeznaczyć oraz jak je rozliczyć. Ponadto także na podstawie własnych badań opowiedziane zostanie o tym jak wygląda procedura wypłaty wynagrodzeń osobom badanym. Kto i jak może pieniędzmi dysponować, czym różni się płatność w kuponach lub gotówce, jakie podatki płacić, z kim rozmawiać oraz wiele innych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

CATS in Psychology 2025

K S I Ę G A a b s t r a k t ó w

Referaty

INSTYTUT PSYCHOLOGII
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

KOŁO NAUKOWE
STUDENTÓW PSYCHOLOGII

patroni i
partnerzy:

RADA KÓŁ NAUKOWYCH
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

The Brain Map
Research Club
SWPS University

Komunikacyjne
Koło Naukowe Flow
Uniwersytetu SWPS

O wiarygodności polskiej psychologii

7 czerwca 2025

Paweł Lenartowicz¹ Hubert Plisiecki^{1,2}

¹Stowarzyszenie na rzecz Otwartej Nauki,

²Instytut Psychologii PAN

Projekt Estimating Replicability of Polish Psychology, zainicjowany w 2022 roku, ma na celu analizę wiarygodności wyników badań psychologicznych i obecności wątpliwych praktyk badawczych w Polsce. Inicjatywa powstała w ramach Studenckiego Koła Otwartej Nauki na Uniwersytecie SWPS w Warszawie, a od 2023 roku jest realizowana w Stowarzyszeniu na rzecz Otwartej Nauki

Celem projektu jest przeprowadzenie badań metanaukowych opartych na możliwie kompletnej bazie danych artykułów z dziedziny psychologii. Baza obejmuje artykuły opublikowane w latach 2017-2021, a więc okres ostatniej ewaluacji ministerialnej.

W projekcie prerejestrowano wybrane hipotezy badawcze, które są dostępne pod adresem: <https://osf.io/jgrbf>

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Najpopularniejsze polskie podręczniki do metodologii badań i statystyki dla psychologów są tak złe, że gdyby szły ulicą, należałoby je wyśmiewać i wytykać palcami, albo o tym jak bardzo psychologia akademicka przypomina kultury cargo

7 czerwca 2025

Borysław Paulewicz

Instytut Psychologii UJ

Wydaje się, że z podręczników do metodologii badań i statystyki korzystają zarówno studenci jak i pracownicy naukowci. Z pewnością takie podręczniki bywają cytowane w pracach magisterskich albo semestralnych i pojawiają się w sylabusach jako lektury obowiązkowe do zajęć. Na przykład, PWN tak reklamuje ostatnie wydanie podręcznika Brzezińskiego: „Metodologia badań psychologicznych” to kultowy już podręcznik, który od lat stanowi podstawową lekturę studentów oraz naukowców prowadzących działalność badawczą w obszarze nauk społecznych. Liczba cytowań tej publikacji zindeksowanych w Google Scholar przekracza 1100. W 20 lat od pierwszego wydania oddajemy w ręce Czytelników zaktualizowane, dostosowane do obecnych programów nauczania wydanie „Metodologii badań psychologicznych”. Uważa lektura pozwala łatwo stwierdzić, że zarówno ten podręcznik jak i inne podobne zawierają poważne błędy merytoryczne nawet w tych fragmentach, w których autorzy omawiają najbardziej podstawowe kwestie związane ze statystyką czy przyczynowością. Być może często z tego powodu podobne lub takie same poważne błędy merytoryczne można łatwo odnaleźć w licznych pracach magisterskich, doktoratach, czy artykułach naukowych. Głównym źródłem tych błędów wydaje się być brak elementarnej wiedzy autorów z zakresu matematycznych podstaw statystyki i wnioskowania przyczynowego. Wyjaśnię, dlaczego moim zdaniem to niepokojące zjawisko ma charakter uniwersalny, zaproponuję kilka minimalizujących szkody reguł, i będę zachęcał do wspólnego poszukiwania nowych, lepszych rozwiązań.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Wybrane indywidualne, społeczne i organizacyjne
korelaty wypalenia akademickiego. Wyniki badania
studentów psychologii, kierunków medycznych i
inżynierskich

7 czerwca 2025

Weronika Różycka¹, Agata Chudzicka-Czupała², Barbara
Ostafińska-Molik³

¹Wydział Psychologii w Katowicach, Uniwersytet SWPS

²Instytut Pedagogiki UJ, ³Wydział Psychologii i Kognitywistyki UAM

Syndrom wypalenia to zjawisko stanowiące zagrożenie dla ogólnego dobrostanu i zdrowia psychicznego człowieka. Chociaż pierwotnie był on opisywany jako zespół „wypalenia się” w pracy zawodowej, analogicznie dotknięci tym problemem mogą być studenci, narażeni na wymagania związane z życiem akademickim i studenckim. Wypalenie akademickie to zjawisko wymagające wielopoziomowego spojrzenia. Na jego rozwój wpływają zarówno indywidualne, organizacyjne, jak i społeczne czynniki, uwzględnione w badaniu, którego wyniki zostaną zaprezentowane podczas wystąpienia. Celem było określenie czy i w jaki sposób czynniki te powiązane są z rozwojem wypalenia akademickiego oraz identyfikacja różnic i podobieństw w doświadczeniu tego syndromu w odrębnych grupach kierunkowych studentów.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Student w laboratorium – praktyka, przywilej czy praca badawcza?

7 czerwca 2025

Sofiia Honcharova, Adam Demczuk
Szkóło Doktorska Nauk Społecznych UJ

Z inicjatywy studentek i studentów Instytutu Psychologii UJ Rada Instytutu podjęła temat udziału osób studiujących w projektach badawczych realizowanych przez pracowniczki i pracowników naukowych IPs. W odpowiedzi na potrzebę uporządkowania oraz wzmocnienia dobrych praktyk w tym zakresie powołano specjalną grupę roboczą ds. dobrych praktyk współpracy z osobami studiującymi. Jednym z kluczowych elementów pracy grupy roboczej była ankieta dotycząca doświadczeń i oczekiwań studentek i studentów związanych z udziałem w projektach badawczych. Została ona opracowana zespołowo, zatwierdzona przez grupę roboczą oraz przeprowadzona na przełomie marca i kwietnia 2025 roku, gromadząc ponad 50 odpowiedzi. Uzupelnieniem wyników ankiety będą także rozmowy pogłębione z osobami studiującymi, szczególnie posiadającymi doświadczenie współpracy w zespołach badawczych, mające na celu wypracowanie konstruktywnych propozycji rozwiązań zidentyfikowanych problemów. Na podstawie tych danych powstaną rekomendacje ze strony studenckiej, które zostaną uwzględnione w procesie formułowania końcowych zaleceń grupy roboczej dla Rady Instytutu. Będą one uzupełnieniem istniejących dokumentów UJ i obowiązujących regulaminów dotyczących współpracy osób studiujących z laboratoriami i zespołami badawczymi IPs. Wystąpienie będzie okazją do zaprezentowania wstępnych wyników i refleksji płynących z procesu badawczego oraz dyskusji nad kształtem finalnych rekomendacji, w tym nad potencjalną potrzebą formalizacji zasad udziału studentek i studentów w projektach badawczych IPs.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Poza granicami dyscyplin. O wartości badań interdyscyplinarnych

7 czerwca 2025

Julia Badzińska

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

Interdyscyplinarność to dziś jedno z najczęściej przywoływanych pojęć w kontekście badań naukowych. Bywa postrzegana jako fundament rozwoju innowacyjnych projektów i eliminowania ograniczeń pojedynczych dyscyplin. W rzeczywistości wiąże się ona również z wyzwaniem organizacyjnymi oraz metodologicznymi. W wystąpieniu przedstawiono refleksję nad specyfiką współpracy interdyscyplinarnej na przykładzie projektu badawczego realizowanego w zespole złożonym z różnych specjalistów (psychologa, lekarzy oraz antropologów). Projekt ten koncentruje się na identyfikacji psychologicznych i antropometrycznych czynników mogących wpływać na skuteczność przyswajania i stosowania technik chirurgii robotycznej oraz laparoskopowej. Celem wystąpienia jest wyeksponowanie zalet integracji wiedzy i metod różnych dziedzin, jak również identyfikacja barier wynikających z odmiennych założeń teoretycznych, narzędzi badawczych i celów charakterystycznych dla poszczególnych dyscyplin naukowych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

„Co za dużo, to nie zdrowo”, czyli czy z interdyscyplinarnością można przesadzić?

7 czerwca 2025

Aleksandra Smus

Instytut Psychologii UJ, Wydział Biologii UJ

Interdyscyplinarność to sposób podejścia do nauki i rozwiązywania problemów, który zakłada połączenie wiedzy i metod z różnych dziedzin. W praktyce akademickiej oznacza zespoły badawcze połączone z wielu różnych specjalistów, współpracujących ze sobą w celu wypracowania rzetelnej odpowiedzi na postawione pytanie badawcze. Uprawianie nauki w sposób interdyscyplinarny ma wiele korzyści. Często naukowcy popadają w schematyczne myślenie typowe dla danej dziedziny, przez co niektóre złożone problemy utykają w miejscu. Dzięki kontaktowi z reprezentującymi inne specjalizacje naukowcami, możliwa jest wymiana spostrzeżeń i punktów widzenia, co pozwala na bardziej otwarte, holistyczne ujęcie zagadnienia – a dzięki temu za wyjście poza schematy myślenia. Ponadto, dzięki takim współpracom, nie trzeba specjalizować się w wielu dziedzinach, aby przeprowadzić skomplikowany eksperyment – możliwe jest rozdysponowanie działań.

Mnogość opinii i subiektywnie „prawdopodobnych” rozwiązań często jest źródłem konfliktu. Aby nauka mogła się rozwijać, ważne jest, aby takie decyzje nie były kłótnią o monopol na prawdę, a możliwością do skonfrontowania różnych punktów widzenia, co może zaskutkować uświadomieniem sobie schematów, jakim ulega naukowiec. Z perspektywy jednostki, interdyscyplinarne podejście do nauki ma jednak swoje wady, które są składową problemu „Publish or Perish”. Chcąc publikować, osoba o interdyscyplinarnym wykształceniu będzie zmuszona wysyłać swoje prace do czasopism specjalizujących się w różnych dziedzinach nauki, przez co zdobycie rozpoznawalności w którejś ze sfer może być utrudnione. Ponadto, wiąże się z pytaniem, czy można być za bardzo interdyscyplinarnym?

Postarając się odpowiedzieć na te pytania, odwołam się do pomysłowości niemieckiego psychologa i historyka statystyki Gerda Gigerenzera na to, jak prawidłowo budować multi-dyscyplinarne środowisko naukowe, tak, aby współpraca była owocna i umożliwiała konfrontację różnych poglądów bez popadania w konflikt, w sposób, który będzie sprzyjający dla rozwoju projektu. Odwołam się do różnych stanowisk, zestawiających odmienne odczucia naukowców na temat interdyscyplinarności. Opowiem również o swoim doświadczeniu naukowym i prowadzonych przez siebie badaniach, w których łączę zagadnienia z dziedzin: neuropsychologii, nauk kognitywnych, psychofizjologii, neurobiologii i chronobiologii – a także o wyzwaniach, z jakimi się to łączy.

W ostatniej części wystąpienia zajmę się dylematem: czy mamy do czynienia z kompromisem, na którego jednej szali jest bycie pionierem lub znawcą jednej dziedziny, a na drugiej bardziej okrojona znajomość większej ilości zagadnień? Czy można specjalizować się w wielu dziedzinach? Mimo, że na te pytania ciężko o jednoznaczną odpowiedź, opowiem o obydwu stanowiskach.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Interdyscyplinarność jako zagrożenie dla psychologii

7 czerwca 2025

Bartosz Chmielarski
Instytut Psychologii UJ

Współczesna psychologia coraz częściej funkcjonuje na styku różnych dziedzin nauki, takich jak neurobiologia, socjologia, informatyka czy filozofia. Proces ten, określany mianem interdyscyplinarności, przynosi wiele korzyści, takich jak nowe narzędzia badawcze, innowacyjne podejścia teoretyczne czy rozszerzenie zakresu tematów badawczych. Niemniej jednak, mimo niewątpliwego potencjału rozwoju, interdyscyplinarność może stanowić także poważne zagrożenie dla tożsamości psychologii jako samodzielnej dyscypliny naukowej.

Głównym celem niniejszego wystąpienia jest krytyczna analiza wyzwań wynikających z interdyscyplinarnego charakteru współczesnej psychologii. Przedstawione zostaną trzy główne obszary zagrożeń. Po pierwsze, zanik spójności teoretycznej psychologii jako dziedziny. Wprowadzenie obcych koncepcji teoretycznych, szczególnie z nauk przyrodniczych, może prowadzić do fragmentacji pola badawczego, w którym różne podejścia są trudne do zintegrowania w spójną całość. Przykładem jest rosnąca zależność psychologii od modeli neurobiologicznych, które, choć użyteczne, nie zawsze są adekwatne do analizy zjawisk na poziomie społecznym czy kulturowym.

Drugim powodem, dla którego można uznać interdyscyplinarność jako zagrożenie dla psychologii jest możliwość utraty autonomii metodologicznej. Adaptacje metod innych nauk mogą prowadzić do niedopasowania narzędzi do specyficznych problemów nauki jaką jest psychologia. Przykładowo zbyt duże poleganie na metodach neurobiologii powoduje pominięcie ważnych czynników kontekstowych, które są kluczowe dla zrozumienia ludzkiego zachowania.

Po trzecie, napięcia w zakresie tożsamości naukowej psychologów. Rozmycie granic między psychologią a innymi dziedzinami nauki może utrudniać jednoznaczne zdefiniowanie kompetencji psychologów oraz ich roli w środowisku akademickim i społecznym. W efekcie psychologia może być postrzegana jako dyscyplina „pomocnicza” wobec innych nauk, co osłabia jej pozycję w debacie naukowej.

Wnioski płynące z tego wystąpienia podkreślają konieczność krytycznej refleksji nad rolą interdyscyplinarności w psychologii. Choć otwartość na różne perspektywy badawcze jest niezbędna dla rozwoju nauki, psychologia powinna dążyć do zachowania swojej tożsamości teoretycznej i metodologicznej. W tym celu konieczne jest stworzenie ram współpracy interdyscyplinarnej, które umożliwią integrację wiedzy z różnych dziedzin bez utraty specyficznego charakteru psychologii jako nauki.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

It Was (Also) Me, DIO: W kierunku kumulatywnych i dynamicznych modeli teoretycznych w psychologii. Model DIO (Dynamic Inference Optimization) i jego rola w wyjaśnianiu efektu przedłużonego wpływu

8 czerwca 2025

Klara Austeja Buczel

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ
Wydział Psychologii w Krakowie, Uniwersytet SWPS

Problem wpływu informacji na rozumowanie pomimo ich wycofania lub skorygowania nosi nazwę efektu przedłużonego wpływu (continued influence effect; CIE); badania nad nim są użyteczne m.in. w kontekście zagadnień związanych z uleganiem dezinformacji, formowaniem wrażeń, czy aktualizacją wiedzy i uczeniem się. Choć istnieje kilka konkurencyjnych teorii próbujących wyjaśnić CIE, wyniki najnowszych badań sugerują, że obecne modele teoretyczne są niepełne lub niewystarczające wobec złożoności i niejednorodności opisywanego zjawiska. W odpowiedzi na te ograniczenia opracowałam wstępne założenia modelu DIO (Dynamic Inference Optimization), potencjalnie integrującego dotychczasowe teorie oraz oferującego nowe możliwości eksplanacyjne.

Model ten, oparty zarówno na analizach teoretycznych, jak i wynikach kilkunastu autorskich badań empirycznych, traktuje CIE jako rezultat kompromisu między efektywnym wykorzystaniem zasobów poznawczych a minimalizacją entropii modelu poznawczego (rozumianej jako miara niepewności lub precyzji tego modelu). Zgodnie z DIO, dezinformacja – ze względu na swoją silną wartość eksplanacyjną – otrzymuje w procesie poznawczego ważenia większe prawdopodobieństwo niż jej sprostowanie. Skutkuje to powstaniem modeli poznawczych o niskiej entropii, preferowanych przez system poznawczy z uwagi na niski koszt przetwarzania. Jednakże, gdy pojawiają się nieadaptacyjne rozbieżności między predykcjami jednostki a informacjami napływającymi z otoczenia, może dojść do strategicznego zwiększenia entropii modelu, umożliwiając rewizję poprzez zmianę wag przypisywanych poszczególnym informacjom. Proces ten, choć kosztowny poznawczo, pozwala na konstrukcję modelu lepiej dostosowanego do napływających danych i ponownej minimalizacji entropii – poprzez nadanie większego prawdopodobieństwa korekcie (w przypadku skutecznej rewizji) lub powrót do dezinformacji (w przypadku jej niepowodzenia).

Model DIO oferuje zatem procesualne, zintegrowane podejście do problematyki ulegania dezinformacji, wpisując się w nurt dynamicznych modeli poznania. Dostarcza tym samym bardziej zniuansowanego i trafnego ekologicznie wyjaśnienia mechanizmów, za pomocą których dezinformacja wpływa na rozumowanie. Proponowany model koresponduje również z szerszą debatą dotyczącą kryzysu teorii w psychologii, w szczególności z problemem braku kumulatywności tychże teorii. W przeciwieństwie do innych [sic!] nauk przyrodniczych – takich jak fizyka czy biologia – w których rozwój wiedzy odbywa się zazwyczaj poprzez stopniową integrację i rozszerzanie istniejących modeli, psychologia często rozwija się w sposób rozproszony i niespójny, przy równoległym funkcjonowaniu wielu różnych teorii. Dodatkowo, liczne teorie psychologiczne charakteryzują się wysokim poziomem ogólności lub są sformułowane wyłącznie w sposób werbalny i nieprecyzyjny, co sprzyja ich dostosowywaniu do wyników empirycznych post factum i ogranicza ich wartość predykcyjną, uniemożliwiając rozwój psychologii w kierunku ścisłym. Choć jest dopiero w początkowej fazie formowania, model DIO wstępnie odpowiada na potrzebę możliwości większej formalizacji teorii psychologicznych, proponując dwa mechanizmy poznawcze, które można przedstawić jako parametry w układzie dynamicznym. Tym samym DIO otwiera drogę do dalszych kroków postulowanych w artykule „Theory construction methodology: A practical framework for building theories in psychology” przez Borsboom i współpracowników (2021), takich jak budowa modeli matematycznych czy symulacje agensowe, robiąc krok w stronę bardziej precyzyjnej i ścisłej teorii procesów poznawczych w kontekście przetwarzania dezinformacji.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Do dwóch razy sztuka? Wpływ dwukrotnej zmiany struktury zadania na porzucenie nieadekwatnej strategii decyzyjnej

8 czerwca 2025

Jakub Cacek

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

Dopasowywanie strategii decyzyjnych do kontekstu jest jednym z kluczowych problemów w dziedzinie psychologii podejmowania decyzji. Wyniki badań w planie międzyosobowym spójnie pokazują silne dowody na rzecz dopasowywania strategii, jednak w planie wewnątrzosobowym zaobserwowano, że ludzie trzymają się początkowo nauczonej strategii, zwłaszcza kiedy jest to strategia kompensacyjna.

Aby sprawdzić, na ile dodatkowa ekspozycja na zmianę środowiska wpłynie na porzucenie wcześniej nauczonej, ale już nieadekwatnej strategii, przeprowadziliśmy badanie w paradygmacie podejmowania decyzji na podstawie wielu wskazówek. W pierwszej części badani przeszli przez trening oraz środowisko kompensacyjne, w którym adekwatną strategią było korzystanie ze wszystkich dostępnych informacji z wzięciem pod uwagę wag każdej z nich (Weighted Additive; WADD). Następnie badani przeszli przez dwa środowiska niekompensacyjne, faworyzujące decyzje oparte tylko na najważniejszej wskazówce (Take The Best; TTB). Badani otrzymywali dodatkowe wynagrodzenie, jeśli podejmowali decyzję zgodnie ze strategią dopasowaną do środowiska. Do klasyfikacji osób jako korzystających z WADD lub TTB wykorzystane zostało modelowanie bayesowskie (Bayesian latent-mixture models).

Wyniki pokazują, że wszyscy badani początkowo nauczyli się strategii WADD, co stanowi dowody na rzecz dopasowania strategii do początkowego kontekstu zadania. Mimo zmiany, większość badanych nadal trzymała się tej strategii w pierwszym środowisku niekompensacyjnym. Po ponownej ekspozycji więcej osób zmieniło strategię na TTB, jednak połowa wciąż korzystała z WADD. Wyniki te stanowią potwierdzenie wcześniejszych dowodów na rzecz dopasowania strategii decyzyjnej do kontekstu zadania oraz utrzymania wcześniej nauczonej strategii kompensacyjnej po zmianie środowiska. Pokazaliśmy również, że dodatkowa ekspozycja na zmianę środowiska zwiększa szanse na zmianę strategii na adekwatną. Na poziomie teoretycznym, pokazuje to warunek brzegowy teorii ograniczonej racjonalności (bounded rationality). Omówione zostaną również następne planowane eksperymenty w ramach tej linii badawczej.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Czy ekstenalistyczna empiryczna psychologia podejmowania decyzji jest możliwa?

8 czerwca 2025

Krzysztof Bielski
Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

W wielu dyscyplinach nauk społecznych obserwuje się obecnie zwrot od perspektywy internalistycznej ku ujęciom ekstenalistycznym. Klasyczna teoria ekonomii opierała się na założeniu o racjonalności jednostki oraz stałości jej preferencji. Równolegle, w psychologii poznawczej zauważalna jest ewolucja od modelu komputacyjnego, traktującego umysł jako system przetwarzania symboli, ku bardziej zlokalizowanym, ekologicznym i rozproszonym ujęciom, takim jak embodied cognition. Ten epistemologiczny zwrot jest wspierany zarówno przez rozwój metod badawczych, jak i przez pogłębioną refleksję metateoretyczną dotyczącą interakcji między różnymi komponentami systemów poznawczych.

Podobna tendencja widoczna jest w ekonomii behawioralnej i psychologii ekonomicznej, które dotąd koncentrowały się głównie na opisie błędów poznawczych, pomijając pytanie o warunki, w których aktywowane są określone strategie decyzyjne. Coraz więcej badań odnosi się jednak do czynników zewnętrznych — kontekstu ewolucyjnego, środowiskowego i społecznego — które mogą wpływać na wybór mechanizmów poznawczych w rozwiązywaniu problemów decyzyjnych.

Zwrot ekstenalistyczny znajduje odzwierciedlenie także w ekonomii instytucjonalnej. Nowa ekonomia instytucjonalna, zapoczątkowana przez Douglassa Northa, definiuje instytucje jako „zasady gry” lub „współdzielone modele mentalne”, wpisując się tym samym w szerszy paradygmat, który może być owocnie połączony z teorią rozszerzonego umysłu (extended mind) Andy’ego Clarka, w tym jego społeczną wersją (socially extended mind). Zgodnie z tym ujęciem, procesy poznawcze mogą być częściowo realizowane za pośrednictwem zewnętrznych artefaktów (np. narzędzi, zapisków), jak również poprzez społeczne normy i praktyki.

Celem wystąpienia będzie teoretyczny przegląd literatury dotyczącej możliwości uprawiania ekonomii behawioralnej i psychologii ekonomicznej z perspektywy ekstenalizmu. Przedstawione zostaną kluczowe założenia podejść internalistycznych i ekstenalistycznych, ich punkty styczne oraz propozycje integracji, prowadzące do sformułowania agendy badawczej uwzględniającej zewnętrzne uwarunkowania podejmowania decyzji. Główne pytanie, które zostanie postawione, brzmi: co wnosi osadzenie badań behawioralnych, kognitywnych i neuroekonomicznych w zewnętrznym środowisku decyzyjnym? Dodatkowo poruszona zostanie kwestia możliwości eksperymentalnego operacjonalizowania tego paradygmatu. Prezentacja będzie miała charakter otwarty i stanowić będzie zaproszenie do refleksji oraz dyskusji nad kierunkami rozwoju nauk o podejmowaniu decyzji.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Czy wiemy, co badamy? O niepewnym statusie ontologicznym pamięci w psychologii eksperymentalnej

8 czerwca 2025

Weronika Chmielik
Instytut Psychologii UJ

Pamięć jest jednym z kluczowych pojęć psychologii, a jednak nie ma ustalonej tożsamości ontologicznej. Różne modele teoretyczne, od magazynowych i procesualnych, konstruktywistyczne i dyspozycyjne, aż po rozszerzone, operują rozbieżnymi założeniami ontologicznymi co do tego, czym pamięć jest. Może stanowić strukturę przechowującą dane, proces poznawczy, dyspozycję lub relację między organizmem a środowiskiem. Choć każda z tych koncepcji funkcjonuje w obrębie badań empirycznych, ich założenia ontologiczne pozostają zwykle nieujawnione w publikacjach. Praca podejmuje analizę tego problemu i jego konsekwencji dla metodologii badań psychologicznych. Główna trudność polega na tym, że różne badania używają tego samego terminu „pamięć”, odnosząc się do zjawisk nieporównywalnych. Testy pamięci roboczej korzystają z innej definicji pamięci niż badania nad fałszywymi wspomnieniami czy rekonstrukcją narracyjną. Brak jawnych założeń ontologicznych utrudnia interpretację wyników, ogranicza możliwość ich porównania i może prowadzić do jedynie pozornej kumulacji wiedzy. W odpowiedzi na ten problem praca przedstawia porównawczą analizę pięciu modeli pamięci, wskazując na ich rozbieżności ontologiczne i konsekwencje dla praktyki empirycznej. Proponuję traktowanie tych różnic nie jako przeszkody, lecz jako okazję do bardziej świadomego wykorzystania pluralizmu teoretycznego. Umożliwiłoby to lepszą komunikację naukową i dokładniejszą interpretację danych. Uświadomienie sobie założeń ontologicznych stosowanych modeli może nie tylko poprawić jakość badań i ich transparentność, ale również pomóc odbiorcom spoza specjalizacji w prawidłowym rozumieniu badań nad pamięcią. Analiza wpisuje się tym samym w szerszy nurt refleksji nad fundamentami pojęciowymi psychologii oraz w dialog z filozofią nauki.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Jak powstał statystyczny „Null-ritual” i jakie mamy alternatywy?

8 czerwca 2025

Emil Chammas

Instytut Psychologii UJ, Wydział Biologii UJ

Współczesne podejście do statystyki w naukach społecznych, nazywane często NHST, jest postrzegane nierzadko, tak przez studentów jak i badaczy, jako statystyka per se. Wielu autorów (e.g. P.Meehl, G.Gigarenzer) jednak, wskazując, że jest ono efektem osobliwego amalgamatu dwóch konkurencyjnych teorii Ronalda Fishera oraz Jerzego Neymana, zaś rozwój statystyki dostarczył nam wielu narzędzi, dostosowanych do różnych problemów badawczych, nie zaś tylko jednego pomysłu na jej uprawianie. Nietrudno zauważyć, że wciąż, sposób uprawiania statystyki, w naukach tak społecznych, jak i biologicznych czy medycznych, przypomina bardziej rytuał, niż krytyczne naukowe podejście. W swoim referacie spróbuje wskazać historyczne korzenie głównego obecnie podejścia do stawiania oraz testowania hipotez (Null-ritual), wskazać jego główne problemy i powiązania z kryzysem replikacyjnym. Mam zamiar przedstawić też pokrótce alternatywy, takie jak Teoria Neymana-Pearsona, czy NHST Fishera, w planowanej przez autora formie. W ostatniej części, chciałbym zastanowić się co powstrzymuje społeczność naukową przed odejściem od rytualnego uprawiania statystyki, czy winni są edytorzy, czy może podręcznik, oraz zadać pytania o potencjalne rozwiązania, co wydaje mi się być dobrym wstępem do dyskusji po referacie. Problem ten jawi mi się jako kluczowy dla stanu naukowej Psychologii (i nie tylko), gdyż to właśnie sposób w jaki próbujemy wyciągnąć wiedzę z wcześniej zebranych danych empirycznych, odpowiada w dużej mierze, za poziom replikowalności wyników czy jakości teorii naukowych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Obserwacja a wyjaśnianie a kryzys wiarygodności psychologii. Czy filozofia nauki może nam pomóc?

8 czerwca 2025

Adam Demczuk

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

Szeroko znany kryzys replikacyjny przez ostatnie dziesięć lat kształtuje myślenie o metodologii psychologicznej jak i rozumieniu współczesnej psychologii w ogóle. W dobie szlifowania istniejących metod pomiaru psychologicznego i analiz statystycznych często zapomina się o właściwościach dobrej teorii – spisanej czy to w języku naturalnym, czy też radykalnie sformalizowanej. Problemy z niską mocą eksplanacyjną teorii psychologicznych, powiązanych między innymi z niejednołitością siatki pojęciowej psychologii oraz brakiem jednoczących teorii nadrzędnych nazywa się ogólnie kryzysem teoretycznym. Oba te kryzysy składają się na większą całość – kryzys wiarygodności psychologii (Brzeziński, 2023).

W „Przeciw Metodzie” (1975), Feyerabend wskazuje na dwie nierozdzielne aspekty tego samego zjawiska procesu badania natury – pomiar oraz wyjaśnianie. Operując na dwóch tych pojęciach, kryzys replikacyjny odpowiada wychyleniu w stronę pomiaru. Kryzys teoretyczny natomiast – w stronę wyjaśniania.

W niniejszym referacie przedstawię podejście do obu kryzysów w psychologii jako pewnej tendencji historycznej – większego nacisku naukowców raz to na wyjaśnianie, raz to na pomiar.

Kolejno, celem referatu jest wskazanie podejścia, które (ku mojej najlepszej wiedzy) nie zostało jeszcze zastosowane do lepszego zrozumienia kryzysu wiarygodności. Ponadto referat potączy ze sobą oba kryzysy poprzez istniejącą już teorię z zakresu filozofii nauki. Wskazana zostanie argumentacja za tym dlaczego należy zawsze rozważać oba kryzysy chcąc tworzyć badania weryfikujące słabe teorie lub replikujące te dobre.

W referacie zostaną przedstawione wymienione kryzysy, z naciskiem na mniej znany kryzys teoretyczny. Kryzysy powiążę z naukowymi zjawiskami obserwacji i wyjaśniania, wskazując na czym ta dystynkcja polega.

Kolejno, zastanowię się, czy psychologowie nie wpadają w pułapkę realności dualizmu wyjaśnianie – obserwacja, co może generować mnogość kryzysów, składających się tak naprawdę na jeden szerszy kryzys wiarygodności.

Na koniec wskażę możliwe implikacje idące z takiej dystynkcji i z chęcią podejmę dyskusję odnośnie wygłoszonych przeze mnie tez.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Czy można mówić o jednej psychologii? O dychotomiach i braku jedności w paradygmatach

8 czerwca 2025

Klaudia Jurkowska
Instytut Psychologii UJ

Według jednej z najczęściej przytaczanych definicji psychologia to nauka o człowieku, jego świadomości i zachowaniu. Jednak ta ogólna definicja nie odnosi się adekwatnie do wszystkich subdyscyplin psychologii. Psychologia, w odróżnieniu od nauk ścisłych, nie opiera się na jednym spójnym paradygmacie, co rodzi pytania o jej naukowy status. Stanowi konglomerat często sprzecznych ze sobą teorii dotyczących funkcjonowania człowieka. Na pierwszy rzut oka trudno znaleźć np. podobieństwa między paradygmatem psychologii poznawczej a psychologii humanistycznej. Dlatego pojawia się wątpliwość, czy w ogóle można mówić o „jednej psychologii”.

Wystąpienie jest zaproszeniem do metanaukowej refleksji nad tym, czy możliwe jest mówienie o jednej, spójnej psychologii jako dyscyplinie naukowej. Jego celem jest również zastanowienie się nad historią i przyszłością psychologii, w kontekście (pozornego?) rozdźwięku między różnymi paradygmatami w psychologii. Przedstawione zostaną również możliwe konsekwencje jedności (lub jej braku) w obrębie dyscypliny naukowej.

Spójny paradygmat dla wielu teoretyków jest wyznacznikiem jedności dyscypliny czy wręcz naukowości danego podejścia. Dlatego psychologii bywa zarzucana nienaukowość, zwłaszcza w erze kryzysu replikacyjnego i braku wspólnego paradygmatu dla całej dyscypliny naukowej. Współistnienie wielu rywalizujących ze sobą (choćby paradoksalnie czerpiących z siebie nawzajem) nurtów było widoczne od samego początku psychologii: podejścia czerpiące z dziedzictwa filozofii oraz te inspirowane pozytywistycznym ideałem nauk ścisłych. Specyfika psychologii jako nauki i jej programu badawczego przysparza trudności w kontekście przynależności do określonej kategorii nauk. Choć dziś klasyfikuje się ją jako naukę społeczną, istnieją podstawy, by uznawać ją (lub jej subdyscypliny) również za naukę humanistyczną bądź ścisłą. W literaturze padają propozycje, jak można rozwiązać problem różnic w paradygmatach psychologicznych i ich metodologii, które mogą uniemożliwić wypracowanie „jednej psychologii”.

W moim wystąpieniu argumentuję, że psychologia powinna być traktowana jako nauka wieloparadygmata, której jedność opiera się raczej na wspólnej problematyce niż wspólnej metodologii. Jedność nie jest niezbędna dla rozwoju psychologii — przeciwnie, jej zróżnicowanie sprzyja postępowi wiedzy. Zamiast postulatu unifikacji, proponuję koncepcję komplementarności podejść oraz liberalne podejście do przynależności kategorialnej psychologii, uznające wartość wielości perspektyw. Taka perspektywa pozwala docenić różnorodność podejść bez konieczności ich podporządkowania wspólnemu, nadrzêdnemu paradygmatowi. Różnorodność nurtów ma swoje zalety, ponieważ zapewnia przestrzeń na dyskurs naukowy, dzięki któremu można wypracować nowe rozwiązania, zmodyfikować już istniejące czy określić nowe kierunki badań np. nad skutecznością wybranych interwencji psychologicznych w praktyce klinicznej.

Pytanie postawione w tytule można rozważyć z kilku różnych perspektyw, w zależności od tego, jakie rozumienie „jedności psychologii” przyjmiemy. W literaturze można znaleźć rozmaite propozycje zdefiniowania tego konstruktu, często nawet wykluczające się. Rozważając pytanie o jedność psychologii, trzeba zdecydować, czy oczekujemy od niej spójności treściowej, metodologicznej czy też rozumienie „jedności” w ramach sposobów realizacji i praktyki danej dyscypliny. Temat jest wart omówienia, ponieważ odpowiedź na to pytanie może mieć kluczowe znaczenie dla tożsamości dyscypliny i jej przyszłego rozwoju – zarówno w aspekcie akademickim, jak i praktycznym.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Psychologia niechcianego celibatu. Pierwsze spojrzenie na polską społeczność inceli

8 czerwca 2025

Alicja Walczak
Szkółka Doktorska Nauk Społecznych UJ

Brak relacji romantycznych i seksualnych może negatywnie wpływać na dobrostan, zwłaszcza gdy singielstwo postrzegane jest jako niechciane. Obecnie zwraca się uwagę na problemy związane z romantyczną i seksualną samotnością wśród żyjących w pojedynkę mężczyzn. Szukając osób o podobnych trudnościach, zrzeszają się oni w społecznościach „manosfery” (ang. manosphere) – nieformalnej sieci stron internetowych, grup i forów dyskusyjnych poświęconych męskim sprawom, nierzadko promującej radykalne postawy, wrogie wobec kobiet i feminizmu.

Jedną z kluczowych grup manosfery są incelle (ang. incels, involuntary celibates) – młodzi mężczyźni, którzy utrzymują, że żyją w „mimowolnym celibacie”, gdyż pomimo starań nie mogą znaleźć partnerki. Wyjaśnieni dla swoich niepowodzeń szukają w biologicznym determinizmie i psychologii ewolucyjnej. Początkowe badania na ich temat skupiały się na radykalizacji politycznej, bowiem poglądy inceli często łączą się z mizoginią i prawicowym światopoglądem. Obecnie podkreśla się jednak, że incelle są różnorodną grupą, o złożonych poglądach społeczno-politycznych, w której przeważają samotni mężczyźni. Choć część z nich jest podatna na radykalizację, stanowią oni przede wszystkim grupę ryzyka w zakresie zdrowia psychicznego, mierzącą się z izolacją społeczną i wykluczeniem ekonomicznym.

Mój projekt stanowi jedną z pierwszych analiz psychologicznych inceli w Polsce. Celem jest identyfikacja charakterystyk osobowościowych i behawioralnych różniących inceli od innych singli nieprzyjmujących tej identyfikacji. Obok badań kwestionariuszowych zaplanowano eksperymenty, będące znaczącą innowacją w literaturze dotyczącej inceli. Obecnie prowadzone są prerejestrowane badania kwestionariuszowe online, dotyczące 1) cech indywidualnych i światopoglądu, oraz 2) zdrowia psychicznego i relacji. W badaniu 1 (n = 256) incelle wykazały się wyższymi wynikami w zakresie seksizmu i tradycjonalizmu, samotności, a także niezadowolenia ze statusu związku i relacji nieromantycznych w porównaniu do innych singli. Badanie 2 (w toku) porównuje inceli i innych singli na takich wymiarach jak lęk przed biecym singlem, romantyczne przekonania, czy styl przywiązania. Oba badania uwzględniają także pomiar potrzeb domknięcia poznawczego, znaczenia i bliskości – zakłada się, że ich frustracja może popychać młodych mężczyzn do identyfikacji jako incelle. Wyniki kwestionariuszy zostaną omówione podczas wystąpienia. Przedstawiony zostanie także planowany dalszy przebieg projektu, czyli badania eksperymentalne. Mają one na celu analizę zachowań inceli oraz czynników prowadzących do ich braku sukcesów w randkowaniu, innych niż deklarowany biologiczny determinizm. Zakłada się analizę zachowań decyzyjnych inceli w warunkach wyboru w symulacji aplikacji randkowej (tzw. mock swiping paradigm), ich zaufania społecznego (z wykorzystaniem gry ekonomicznej – trust game, „gry w zaufanie”), a także dwa badania poświęcone podejmowaniu ryzyka i reakcji na odrzucenie.

Prowadzone badania mają znaczenie zarówno naukowe, jak i aplikacyjne. Mając na uwadze rosnący odsetek singli, wysokie wskaźniki samotności, spadek aktywności seksualnej i rozczarowanie nowymi formami poszukiwania relacji online, nie można wykluczyć, że popularność identyfikacji incelskiej wzrośnie. Przyjrzenie się predyspozycjom i mechanizmom, które skłaniają młodych mężczyzn żyjących w pojedynkę do określania się mianem inceli, może pomóc w zrozumieniu zarówno tej grupy, jak i innych mężczyzn, mierzących się z podobnymi problemami.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Miejsce sztucznej inteligencji w psychologii i psychoterapii

8 czerwca 2025

Ewa Sroka
Instytut Psychologii UJ

Hipoteza samoudomowienia aspiruje do wyjaśnienia nie tylko przetrwania, ale i dynamicznego rozwoju naszego gatunku. Według jej zwolenników na przestrzeni co najmniej 80 tys. lat doszło do zmian hormonalnych, które uczyniły nas „przyjaźniejszymi” – osobniki mniej agresywne częściej angażowały się we współpracę i rozmnażały, co prowadziło do dalszego poszerzania sieci relacji społecznych. W ten sposób wykształciła się swoista pętla sprzężenia zwrotnego, w wyniku której człowiek stał się gatunkiem ultraspołecznym. Społeczeństwo XXI wieku daleko za sobą pozostawiło środowisko naszych przodków, lecz nie ich genetyczne uwarunkowanie – choć możliwe jest przetrwanie bez nawiązywania znaczących więzi z innymi, to absolutna deprywacja społeczna jest niemal niemożliwa do zniesienia. Obecnie stoimy w obliczu dynamicznego rozwoju sztucznej inteligencji (Artificial Intelligence, AI), która przenika do wielu sfer ludzkiego życia i stwarza zupełnie nowe możliwości zaspokojenia ludzkiej potrzeby przynależności. Kontakt z nią jest dziś powszechnie dostępny za pomocą wielu chatbotów i aplikacji, które umożliwiają użytkownikom rozwój osobistych relacji paraspółecznych z maszyną. Moim celem jest refleksja nad tym, czy w psychologii i psychoterapii istnieje dziś miejsce dla sztucznej inteligencji. W tym celu omówione zostaną możliwe zastosowania AI w tych dziedzinach, a także logistyczne i etyczne ograniczenia jakie się z tym wiążą.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Aktor. Wcielanie się w postać w perspektywie Ucieleśnionego Poznania

8 czerwca 2025

Izabella Podłęcka
Instytut Psychologii UJ

Ludzkie procesy poznawcze i ich rezultaty są specyficzne, dzięki realizowaniu ich przez konkretny podmiot cielesny. Poznanie zatem ma charakter ucieleśniony, zależny od ciała i świata, w którym poznający podmiot żyje i poznaje siebie (Dąbrowski, 2021). Z kolei aktorstwo to zawód, w którym głównym narzędziem artysty jest jego ciało, głos, myśli, emocje i jego otoczenie (Lucanu, 2020). Zadaniem aktora jest przedstawienie wiarygodnej i przekonującej postaci, którą systematycznie ćwiczy w okresie prób i spektakli. Akt wcielania się w rolę jest specyficzną sytuacją, w której aktor wpływa na swój wygląd ciała, odtwarzane gesty, ruchy i stosowany język, a także na najbliższe otoczenie, chcąc przedstawić postać. Jednocześnie teoria ucieleśnionego poznania opiera się na założeniu, że świadomość jest jedną umysłu i ciała.

Przytoczone założenie teorii Ucieleśnionego poznania, dla aktora postępującego się ruchem scenicznym, kierowanym w rozwiązywaniu problemów postaci często nie przez swoje własne zachowanie a napisane reakcje i odczucia granego charakteru może stwarzać wyjątkowe implikacje. W dyskusji o tym fenomenie można usłyszeć różne propozycje tego, jak rola jest odczuwana i jakie ślady po niej pozostają. Padają tezy o zjawisku istnienia podwójnej świadomości (Lucanu, 2020) i o zmianach w poczuciu własnego "ja" aktora (Greg, 2019). Wobec tego nasuwają się pytania: jak aktor doświadcza wcielania się w postać, zważywszy na implementację obcego ucieleśnienia a jednocześnie posiadania jedni umysłu i ciała? Jak aktor doświadcza wcielenia się w rolę w trakcie odgrywania postaci i jak zmienia ucieleśnione doświadczenie siebie i świata?

Celem mojego badania będzie poznanie doświadczeń wcielania się w rolę aktorów z uwzględnieniem perspektywy ucieleśnionego poznania i ich interpretacja z zastosowaniem interpretatywno-fenomenologicznej analizy tematycznej. Zbadam aktywnych zawodowo aktorów bezpośrednim półustrukturalizowanym wywiadem. W badaniu wykorzystam zdjęcia zaproszonych uczestników w rolach, które osoby badane wybiorą samodzielnie, i które będą służyć lepszemu odpamiętaniu treści.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Zaproszenie do i krytyka neuropsychologii eksperymentalnej

8 czerwca 2025

Wiktor Więclawski
Instytut Psychologii UJ

Chociaż eksperyment jest fundamentalnym narzędziem w psychologii i innych naukach empirycznych, to jednak cały czas większość prac magisterskich i prac studentów na zaliczenie opiera się na badaniach korelacyjnych wykonywanych na danych zebranych przy użyciu internetowych ankiet. Już nawet nie wchodząc w oczywiste wady takiego podejścia, należałoby się zastanowić, dlaczego tak się dzieje. W dużym stopniu prawdopodobnie jest to spowodowane przez brak praktycznej wiedzy dotyczącej podjęcia takiego przedsięwzięcia i po co to robić. Dlatego też w moim wystąpieniu przedstawię korzyści płynące z zajmowania się neuropsychologią eksperymentalną i praktyczne porady, jak zacząć robić to szybko i bez budżetu. Niestety, aktualny poziom uprawiania tej dyscypliny jest często niski i wiąże się z boleśniewolnym postępowaniem. W związku z tym wygłoszę również krytykę obowiązującego sposobu myślenia w projektowaniu i interpretacji badań neuronaukowych. Uważam bowiem, że wychodzenie od i opieranie się na „osiągnięciach” psychologii poznawczej nie ułatwia, ale raczej utrudnia zrozumienie tego, jak działa mózg i jakie prawa rządzą zachowaniem.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Naukowcy w krainie czarów: o przeglądaniu przeglądów i iluzji reprezentatywności badań klinicznych

8 czerwca 2025

Maja Wójcik
Instytut Psychologii UJ

Obserwowany w ostatnich latach powrót zainteresowania potencjałem terapeutycznym psychodelików, takich jak LSD, czy psylocybina, uwypukla poważne ograniczenia metodologiczne współczesnych badań naukowych. Szczególnie problematyczna wydaje się ograniczona trafność ekologiczna eksperymentów laboratoryjnych oraz niedostateczne uwzględnienie kontekstowych moderatorów działania substancji psychoaktywnych.

Po nieudanych replikacjach efektów laboratoryjnych w warunkach naturalistycznych, prowadzonych w ramach różnych zespołów, podjęliśmy się analizy (systematic scoping review) problemów badawczych pojawiających się w badaniach nad psychodelikami.

Wstępne wyniki wskazują na wiele otwartych i rzadko podejmowanych pytań badawczych, szczególnie w kontekście generalizowalności wyników poza warunki eksperymentu, a także nieuwzględnienie tego, czy i w jaki sposób czynniki społeczne – oczekiwania, kontekst kulturowy, wsparcie społeczne, relacje interpersonalne – moderują działanie zażywanych substancji.

Jako rozwiązanie tych problemów proponujemy triangulację metodologiczną łączącą tradycyjne badania laboratoryjne i próby kontrolne z badaniami obserwacyjnymi i podłużnymi, uwzględniającymi przede wszystkim badania z zakresu psychologii społecznej i różnic indywidualnych. Prezentujemy ramy koncepcyjne podparte metanaukowymi obserwacjami, pozwalające lepiej adresować luki w badaniach, co może przyczynić się do poprawy trafności badań, a w rezultacie skuteczności interwencji terapeutycznych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

CATS in Psychology 2025

K S I Ę G A a b s t r a k t ó w

Postery

INSTYTUT PSYCHOLOGII
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

patroni i
partnerzy:

RADA KÓŁ NAUKOWYCH
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

The Brain Map
Research Club
SWPS University

Komunikacyjne
Koło Naukowe Flow
Uniwersytetu SWPS

Muzyka a prospołeczność i uprzedzenia: warunki i mechanizmy wpływu

7 czerwca 2025

Agnieszka Siry¹, Romuald Polczyk²

¹Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

²Instytut Psychologii UJ

Rola muzyki w życiu ludzi jest niezaprzeczalna. Na jej słuchaniu spędzamy przeciętnie od 10 do 20% czasu czuwania, a większość osób deklaruje, że muzyka odgrywa ważną rolę w ich codziennosci. Choć teorie dotyczące ewolucyjnego pochodzenia muzyki często podkreślają jej funkcje integracyjne i komunikacyjne, nadal niewiele wiadomo o tym, jaki wpływ kontakt z muzyką może mieć na relacje społeczne i postawy wobec innych, zwłaszcza wobec członków grup obcych.

W ostatnich dwóch dekadach wykazano, że zarówno bierne, jak i czynne uczestnictwo w aktywnościach muzycznych może wzmacniać więzi społeczne, zwiększać sympatię wobec innych oraz skłonność do współpracy i pomagania. Coraz więcej danych wskazuje również, że muzyka może przyczyniać się do łagodzenia uprzedzeń. Nadal jednak słabo poznane są mechanizmy leżące u podstaw tych efektów oraz warunki, które umożliwiają ich wystąpienie.

Celem mojego projektu doktorskiego jest zbadanie, czy, jak i w jakich warunkach słuchanie muzyki może zwiększać prospołeczność oraz zmniejszać uprzedzenia wobec przedstawicieli grup obcych. Aby zapewnić pełną kontrolę nad bodźcami, stworzony zostanie zestaw sześciu oryginalnych utworów muzycznych, skomponowanych we współpracy z profesjonalnym producentem i muzykami. Wszystkie utwory będą miały tę samą melodię, tempo, metrum i strukturę kompozycyjną, ale będą różnić się gatunkiem muzycznym (pop/alternatywa, rock, folk z obcej kultury) oraz obecnością i rodzajem tekstu (brak, tekst niezrozumiały, tekst prospołeczny, tekst typowy dla gatunku). Przed rozpoczęciem eksperymentów przeprowadzony zostanie pretest, w którym stworzone utwory zostaną porównane z istniejącymi, umiarkowanie popularnymi piosenkami pod względem subiektywnej jakości i atrakcyjności.

Projekt zakłada, że efekty społeczne muzyki będą silniejsze w przypadku utworów z tekstem niż bez tekstu, a szczególnie w przypadku tekstów prospołecznych (dla prospołeczności), lecz niekoniecznie w odniesieniu do uprzedzeń. Przewiduje się też, że największy wpływ będzie miała muzyka w gatunku pop/alternatywnym, a najmniejszy – folk z obcej kultury. Dodatkowo zakłada się, że efekty te będą silniejsze, gdy słuchaniu będzie towarzyszyło większe zaangażowanie poznawcze (uwaga) i cielesne (synchronia).

We wszystkich eksperymentach zbadane zostaną również potencjalne mechanizmy pośredniczące we wpływie muzyki: nastrój, emocje muzyczne oraz empatia sytuacyjna. Zakłada się, że muzyka zwiększa empatię i wywołuje emocje związane z poruszeniem (takie jak zachwyt, transcendencja, czułość), co pośredniczy w efektach społecznych. Dodatkowo przewiduje się, że obniżenie napięcia oraz poprawa nastroju będą sprzyjać prospołeczności i zmniejszeniu uprzedzeń. Analizy danych zostaną przeprowadzone z użyciem modeli liniowych (ANOVA) oraz analiz mediacji. Projekt znajduje się obecnie w fazie przygotowania bodźców i pretestów.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Zastosowanie modeli systemów dynamicznych w medycynie i psychologii na przykładzie Modelu Integracji Neurotrzewnej

7 czerwca 2025

Aleksandra Brożyna
Instytut Psychologii UJ

Definicje, teorie i modele są nauce niesamowicie potrzebne, jeśli nie niezbędne, do tworzenia trafnych przewidywań. W medycynie i psychologii użytecznym sposobem myślenia o procesach zachodzących w organizmie jest modelowanie systemów dynamicznych. Jako rama teoretyczna umożliwia wielowymiarowy opis skompilowanych sieci strukturalno-funkcjonalnych. Pozwala na spójny opis wielu czynników, zarówno biologicznych, psychologicznych jak i środowiskowych, uwzględniający czasowy aspekt zmian systemu jak np. rozwoju choroby, skutków terapii czy odpowiedzi fizjologicznych na interwencję. Wykorzystuje mechanizmy sprzężenia zwrotnego dodatniego i ujemnego do wyjaśnienia komunikacji między podsystemami organizmu, pozwalając na tworzenie symulacji komputerowych konsekwencji potencjalnych zmian. Celem wystąpienia będzie przedstawienie praktycznego wykorzystania modeli systemów dynamicznych w wyjaśnianiu procesów psychologicznych na przykładzie Modelu Integracji Neurotrzewnej Thayera i Lane'a (2000). Pierwszy raz został zaprezentowany w kontekście regulacji oraz deregulacji emocjonalnej i stanowi ciekawy przykład rozumienia procesów afektywnych, poznawczych i fizjologicznych jako równoważnych dynamik służących organizmowi do zachowania allostazy, a w skutku przetrwania.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Czy przeplatanie materiału do nauki wpływa na jego zapamiętywanie? Rola zróżnicowania trudności materiału w efektywności uczenia się przeplatane go i zblokowanego

7 czerwca 2025

Julia Stanisławczuk¹, Julia Piech, Szymon Czechowicz, Wiktor Zagawa², Aleksandra Krogulska³

¹Instytut Psychologii Stosowanej UJ

²Wydział Biologii UJ, ³Wydział Psychologii i Kognitywistyki UAM

W dzisiejszym świecie niezbędna jest umiejętność skutecznego przyswajania informacji. Wśród psychologów zajmujących się uczeniem trwa żywa dyskusja dotycząca tego, co determinuje, potwierdzoną kilkoma badaniami, efektywność uczenia się przeplatane go – prezentowania po sobie egzemplarzy należących do różnych kategorii. Rozsądne wydaje się grupowanie informacji pod względem podobieństwa – fakty na temat konkretnej krainy geograficznej lub podobne równania matematyczne w podręcznikach prezentowane są obok siebie, czyli w sposób zblokowany. Jedną z teorii mówi, że przeplatanie materiału może być skuteczne w przypadku egzemplarzy kategorii bardzo do siebie podobnych, bo podkreślane są wtedy różnice między nimi. Blokowe uporządkowanie materiału sprawdza się zaś, gdy kategorie są wyraźnie dystynktywne. Do tej pory założenia te były prezentowane na sztucznie stworzonych kategoriach. Celem naszego badania było sprawdzenie skuteczności zapamiętywania w przypadku materiału o zróżnicowanym poziomie dystynktywności kategorii występujących powszechnie. W eksperymencie badani studenci uczyli się stylów malarzy. Jednej grupie badanych (N = 40) obrazy konkretnego artysty wyświetlały się w sposób zblokowany, a drugiej grupie (N = 40) w sposób przeplatany pod względem autora dzieła. Obrazy połowy artystów miały charakterystyczny styl – były łatwo odróżnialne od siebie, natomiast style pozostałych malarzy były bardziej podobne i ich dzieła łatwiej było ze sobą pomylić. Po ukończeniu sesji nauki, pojawiała się zadanie dystraktorowe mające na celu wyeliminować efekt świeżości w pamięci, a następnie badani rozwiązywali test. W teście wyświetlały się nowe obrazy artystów, których dzieła pojawiły się w sesji uczenia, oraz obrazy malarzy zupełnie nowych. Badani odpowiadali na dwa pytania, przy czym to drugie pojawiało się tylko wtedy, gdy wyświetlony obraz został namalowany przez artystę poznanego w fazie nauki. Pierwszym pytaniem sprawdzaliśmy, jak łatwo badani będą w stanie odróżnić obrazy malarzy, których wcześniej się nie uczyli, od tych poznanych. Drugim zaś – jak często osoby badane będą potrafiły wskazać nazwisko poznanego wcześniej malarza widząc jego nowy obraz. Uczenie się przeplatane zwiększyło skuteczność zapamiętywania obrazów charakterystycznych, ale rodzaj ułożenia materiału nie miał znaczenia dla obrazów niecharakterystycznych. Wyniki eksperymentu mogą wskazywać na niepotwierdzenie wspomnianej wcześniej teorii lub mogą świadczyć o słabościach metodologicznych naszej procedury. Na przykład wskutek obciążenia poznawczego badanych – z powodu dużej ilości obrazów oraz obecności materiału łatwego i trudnego, badani skupili się na stylach charakterystycznych, natomiast na style mniej dystynktywne nie zwracali większej uwagi. Być może również, badani mieli problem z zapamiętaniem imion artystów, co przełożyło się na dysproporcjonalne różnice w poprawności odpowiedzi między pytaniem pierwszym a drugim w obu warunkach. Z tego względu w kolejnym eksperymencie planujemy rozdzielić materiał łatwy oraz trudny między dwie grupy badanych i manipulować jego uporządkowaniem w obrębie procedury. W kolejnych badaniach będziemy również sprawdzać nasze założenia na innym rodzaju materiału, stąd rozmowa o projekcie podczas konferencji może dostarczyć nam cennych wskazówek przydatnych w kontynuowaniu badań.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Czy nauczanie psychologii redukuje wiarę w mity? Weryfikacja skuteczności edukacji psychologicznej przez pryzmat wiary w mity

7 czerwca 2025

Marcin Charliński¹, Michał Wijas²

¹Instytut Psychologii UJ, ²Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie

Badania prowadzone w Polsce i na świecie wskazują, że studenci psychologii, podobnie jak inni studenci, są podatni na fałszywe przekonania psychologiczne, tzw. mity. Wiara w mity może być wskaźnikiem niewystarczającej edukacji oraz stanowić zagrożenie przy podejmowaniu decyzji zawodowych, np. prowadzeniu niesprawdzonych praktyk terapeutycznych. Co więcej, obecność fałszywych przekonań może utrudniać przyswajanie nowych, prawdziwych informacji psychologicznych, pogłębiając błędy poznawcze. Dyskusja o jakości kształcenia psychologów zyskała na znaczeniu w związku z pracami nad ustawą o zawodzie psychologa. W latach 2022–2023 otwarto 11 kierunków psychologii pomimo negatywnej opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Nasze badanie ma na celu sprawdzenie, czy program kształcenia (publiczny/prywatny, oceniony pozytywnie/negatywnie przez PKA, dzienny/zaoczny) oraz etap studiów (początkowy vs. zaawansowany) wpływają na podatność studentów na mity psychologiczne. Pozwoli to również pośrednio ocenić skuteczność programów nauczania w eliminowaniu błędnych przekonań. Ocenimy to z wykorzystaniem Teorii Detekcji Sygnałów (SDT), co umożliwi oddzielenie rzeczywistej zdolności do rozróżniania prawdy od fałszu (d') od stronniczości decyzyjnej (c). W odróżnieniu od wcześniejszych badań, uwzględniamy wpływ tendencji odpowiedzi (c).

Do analizy włączony zostanie także wynik w teście refleksji poznawczej (CRT – Cognitive Reflection Test), jako potencjalny predyktor mniejszej wiary w mity. Tworzymy nowe narzędzie badawcze zawierające popularne mity oraz odpowiadające im tematycznie zdania zgodne z aktualną wiedzą psychologiczną. Uczestnicy ocenią prawdziwość zdań na skali Likerta, co umożliwi analizę kształtu rozkładów ocen dla obu typów twierdzeń. Planujemy dotrzeć do szerokiego grona studentów psychologii z całej Polski na początku semestru 2025/2026.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Jak uchwycić moment decyzji? Poszukiwanie metryk zmienności procesu decyzyjnego

7 czerwca 2025

Paweł Basoń¹, Magdalena Senderecka²

¹Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ,

²Instytut Filozofii UJ

Każdego dnia podejmujemy dziesiątki decyzji, z których znaczna część wymaga operowania w warunkach niepełnej wiedzy. Decyzja nie jest statycznym, izolowanym aktem, lecz złożonym, dynamicznym procesem, w którym jednostka w czasie rzeczywistym przetwarza informacje, aktualizuje przekonania i waha się pomiędzy alternatywami. Na przebieg procesu decyzyjnego wpływają zarówno cechy indywidualne (np. skłonność do ryzyka, impulsywność), jak i poprzednie doświadczenia, aktualny kontekst, otrzymane informacje zwrotne, czy funkcje wykonawcze. Co natomiast sprawia, że jednostka przerywa zbieranie informacji o problemie i podejmuje decyzję w danej chwili?

Celem projektu jest eksploracja nowych metryk pozwalających lepiej uchwycić wewnętrzną dynamikę procesu decyzyjnego oraz próba powiązania ich z cechami indywidualnymi i markerami kontroli wykonawczej.

W analizie wykorzystano dane z wcześniej zrealizowanego projektu badawczego (n = 323), obejmujące wyniki zadań decyzyjnych (m.in. Information Sampling Task, Balloon Analogue Risk Task) oraz zestaw kwestionariuszy (m.in. Eysenck's Impulsivity Inventory, Need for Closure Scale).

Wstępne wyniki sugerują, że klasyczne miary ryzyka i decyzyjności (tj. prawdopodobieństwo sukcesu, czas udzielenia odpowiedzi) nie są ze sobą spójne między zadaniami, a ponadto ich interpretacja nie jest w stanie oddawać złożoności procesu podejmowania decyzji. Stwarza to potrzebę opracowania alternatywnych wskaźników, które lepiej uchwyciłyby przebieg i dynamikę tego procesu - takie jak zmiana decyzji w zależności od informacji zwrotnej, aktualizacja przekonań w czasie. Na tym etapie szczególnie istotne wydaje się poszukiwanie nowych podejść do operacjonalizacji tego procesu - zarówno w warstwie konceptualnej, jak i metodycznej.

Projekt ma charakter eksploracyjny i jest na wczesnym etapie - chętnie przyjmę komentarze i sugestie dotyczące możliwych metryk, modeli analizy oraz sposobów interpretacji wyników.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

W kierunku zrozumienia patofizjologii zaburzeń świadomości

7 czerwca 2025

Sandra Frycz¹, Marek Binder²

¹Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UJ

²Instytut Psychologii UJ

Zaburzenia świadomości stanowią złożoną grupę schorzeń neurologicznych, których prawidłowa diagnostyka nadal pozostaje istotnym wyzwaniem klinicznym. Do tej kategorii zaliczają się między innymi śpiączka, stan wegetatywny oraz stan minimalnej świadomości. Szacuje się, że nawet 40% pacjentów z zachowaną świadomością może zostać błędnie sklasyfikowanych jako nieświadomi. Na tak wysoki odsetek błędów diagnostycznych wpływa wiele czynników, w tym ograniczone zrozumienie patofizjologii leżącej u podstaw tych stanów. Warto podkreślić, że śpiączka może być skutkiem wielu różnych zdarzeń prowadzących do uszkodzenia mózgu – od urazów, przez udary, aż po zmiany nowotworowe, takie jak glejaki. Pomimo odmiennych przyczyn, efektem pozostaje ten sam objaw kliniczny – zaburzenia świadomości. Sugeruje to istnienie wspólnego, niezależnego od etiologii mechanizmu prowadzącego do jej obniżenia. Celem projektu jest scharakteryzowanie śpiączki oraz poznanie jej neurofizjologicznych podstaw poprzez analizę danych elektroencefalograficznych w paradygmacie spoczynkowym oraz podczas fotostymulacji u pacjentów w stanie ostrym, hospitalizowanych na oddziale intensywnej terapii. Uzupełnieniem analiz EEG będzie szczegółowa ocena danych klinicznych – w tym parametrów demograficznych, wyników badań laboratoryjnych (krwi, gazometrii), oksymetrii mózgowej oraz skal klinicznych. Mamy nadzieję, że podejście to pozwoli lepiej zrozumieć i scharakteryzować pacjentów z zaburzeniami świadomości. Aby nadać wynikom także wymiar praktyczny, planujemy zastosowanie metod uczenia maszynowego, co może przyczynić się do usprawnienia procesu diagnostycznego w przyszłości.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Autostymulacja sensoryczna u osób z ADHD — badanie z wykorzystaniem miar neurofizjologicznych

7 czerwca 2025

¹Sebastian Kilar, ²Sara Szalewska, ²Jakub Baranowski, ¹Gabriela Tomaszewska, ¹Dominika Agaciak

¹Instytut Psychologii, ²Uniwersytet Opolski
Wydział Lekarski, Uniwersytet Opolski

Zachowania autostymulacyjne są powszechnie obserwowane u osób z ADHD i coraz częściej uznaje się ich kompensacyjną rolę w regulacji pobudzenia, szczególnie podczas wysiłku poznawczego. Potwierdzają to ostatnie doniesienia, wskazujące rosnącą hiperaktywność osób z ADHD podczas obciążenia pamięci roboczej oraz jej pozytywny wpływ na poziom wykonywanego zadania. Ramy dla takich rozważań dostarcza np. teoria regulacji stanu czy model integracji neurovisceralnej oraz koncepcja krajobrazu atraktorów. Modele te wskazują na dynamiczną interakcję autonomicznego (AUN) i ośrodkowego (OUN) układu nerwowego w celu mobilizowania i podtrzymywania odpowiedniego poziomu energetycznego potrzebnego do sprostania zadaniu.

Ważnym aspektem regulacji pobudzenia mogą być też deficyty sensoryczne, które obserwuje się u blisko 50 % osób z ADHD. Zachowania autostymulujące z pewnością niosą ze sobą informacje sensoryczne; w jednym z badań poszukiwanie wrażeń i niska rejestracja (kwadraty sensoryczne) w największym stopniu wpływały na zmienioną łączność związaną z przetwarzaniem sensorycznym w ADHD i ASD. Jednocześnie wzmacniają integrację sieci w korze czołowo-ciemieniowej, co sugeruje ich funkcję kompensacyjną. Powtarzalny, rytmiczny charakter tych zachowań może natomiast ułatwiać integrację sensoryczną.

Deficyty neuronalne w ADHD dotyczą współdziałających, związanych ze sobą systemów dopaminergicznego (Istota Czarna, DA), adrenergicznego (Miejsce Sinawe, NE) oraz cholinergicznego (Jądra Podstawne Meynerta, ACh), projekcje ACh i NE tworzą globalną sieć pobudzenia w mózgu, regulują także autonomiczny układ nerwowy. Tak szerokie deficyty związane z poziomem energii pokazują, jak ważne są zagadnienia związane z dostępnością i mobilizacją energii w ADHD, co więcej zachowania autostymulacyjne zdają się być ściśle związane z systemami sensorycznymi.

Stworzyliśmy procedurę autostymulacyjną wywołującą ciepło/mrowienie na całym ciele, polegającą na precyzyjnym lokalizowaniu, eksplorowaniu i nazywaniu doznań w poszczególnych punktach ciała, a następnie łączeniu ich w całe segmenty (np. nadgarstek z łokciem) aż do objęcia uwagą całego ciała. Możliwe jest jej zastosowanie nawet podczas codziennych czynności, ze względu stosunkowo małe obciążenie uwagowe (doznania rozchodzące się z konkretnych miejsc na ciele). Planowane badanie (case study) obejmuje 3 osoby: ADHD+ASD, ADHD oraz osobę bez ADHD. Procedura polega na aktywacji doznań sensorycznych kolejnych segmentów ciała, a także podczas zadania poznawczego (CPT – Continuous Performance Task). Równocześnie rejestrowane będą dane neurofizjologiczne (EEG – ERP, FFT, EDA, HRV, EMG) w celu oceny efektów poznawczych, wpływu na AUN oraz powiązań ze stymulacją mięśni.

Obecnie pracujemy nad procedurą pozwalającą w szybki i efektywny sposób nauczyć innej osoby naszego ćwiczenia oraz nad rozmieszczeniem elektrod EMG (okazuje się, że np. niektóre mięśnie reagują na stymulację znacznie lepiej niż inne). Ciekawym aspektem może być aktywacja mięśni wokół czaszki, która może być częścią efektu treningu neurofeedbacku. Sekwencyjny charakter procedury, możliwość stymulacji dowolnych miejsc na ciele, umiejętność intensyfikowania, obniżania intensywności odczuć może pozwolić na wykorzystanie procedury w innych badaniach związanych z interocepcją.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Wyzwania związane z posiadaniem podwójnej tożsamości: Związek pomiędzy tożsamością neuroqueerową, traumą i dysocjacją

7 czerwca 2025

¹Anna Kowalik, ¹Adrianna Gąsior, ¹Jakub Łaskawiec,
²Wiktor Zagawa, ³Aleksandra Krogulska

¹Instytut Psychologii Stosowanej UJ, ²Wydział Biologii UAM, ³Wydział Psychologii i Kognitywistyki UAM

Współwystępowanie neuroatypowości to temat, który zyskuje coraz większe zainteresowanie badaczy. Przykładem jest wyższa proporcja osób w spektrum autyzmu wśród społeczności osób transpłciowych. Osoby te należą do grup podwójnie marginalizowanych, a co za tym idzie, są podwójnie narażone na przejawy dyskryminacji oraz przemocy. Jak wynika z badania przeprowadzonego przez członków naszego zespołu badawczego, akceptacja swojej queerowości sprzyja późniejszej akceptacji tożsamości neuroatypowej. Celem tego projektu jest zbadanie indywidualnych doświadczeń osób neuroqueerowych oraz czynników wspierających ich dobrostan.

W naszym projekcie prowadzimy badania w modelu społecznym, który skupia się na potrzebie zmian w normach społecznych oraz kulturowych. Neuroatypowość i queerowość jest tutaj rozumiana jako naturalna różnorodność ludzkiego funkcjonowania. Podejście to stoi w opozycji do modelu medycznego, w którym tożsamość neuroqueerowa jest postrzegana przez pryzmat diagnozy medycznej, a różnice w funkcjonowaniu osób neuroatypowych opisywane są jako zaburzenia, które należy diagnozować oraz leczyć. W celu lepszego zrozumienia tematu neuroróżnorodności, a co za tym idzie, uzyskania szerszej perspektywy badawczej korzystamy z obu tych modeli, unikając jednak patalogizującego języka oraz skupiając się przede wszystkim na perspektywie osób neuroatypowych. Celem projektu jest również zwrócenie uwagi na potrzebę podjęcia poszukiwań naukowych w tym temacie, gdyż do tej pory nie powstała literatura badająca zależności między tak wieloma zmiennymi w kontekście współwystępowania neuroatypowości oraz neuroqueerowości.

W prezentowanym badaniu eksplorowany jest związek pomiędzy samostygmatyzacją, dyskryminacją, wsparciem społecznym, elastycznością psychiczną, wpływem doświadczanej traumy oraz dysocjacją. Taki wieloczynnikowy model porównujący doświadczenia osób dyskryminowanych może okazać się bardziej precyzyjny i aplikacyjny niż dotychczasowe. Badanie prowadzone jest przy użyciu dwunastu kwestionariuszy mierzących wyżej wymienione zmienne. Osoby badane obejmują dwie grupy: osoby neuroqueerowe oraz osoby neuroróżnorodne, nie będące osobami queerowymi. Badani są rekrutowani online spośród internetowych forów oraz grup wsparcia dla osób neuroatypowych oraz queerowych.

Projekt ten jest szczególnie istotny ze względu na praktyczne implikacje jakimi są: wprowadzenie udogodnień dla osób neuroqueerowych na uczelnianych kampusach oraz możliwość zastosowania uzyskanej przez nas wiedzy w środowisku terapeutycznym. Ponadto, wyniki tego badania wzbogacą aktualną wiedzę na temat neuroqueerowości, który w świecie akademickim jest tematem nowym i pozostawia wiele do eksploracji.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Dysforia gatunkowa i cielesność jako konflikt tożsamościowy

7 czerwca 2025

Kamil Stawiany

Wydział Psychologii we Wrocławiu, SWPS

Współczesne pojęcia tożsamości coraz częściej wykraczają poza binarne i biologiczne ramy, obejmując kategorie takie jak płeć społeczna, orientacja romantyczna czy tożsamość. Na tym tle wyłania się zjawisko therianotropii (ang. therianthropy) – identyfikowania się z istotami nieludzkimi, zwłaszcza zwierzętami. Choć temat wydaje się marginalny, stanowi istotne pole do refleksji nad granicami ludzkiego „ja”, percepcją ciała oraz rozpoznaniem nowych form dyskomfortu psychicznego, nieujętych jeszcze w klasycznych klasyfikacjach nozologicznych.

Celem planowanego studium przypadku jest próba odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania badawcze: (1) Czy opisywana osoba wykazuje cechy odpowiadające jednostkom zaburzeń psychicznych według klasyfikacji DSM-5 oraz ICD-11, ze szczególnym uwzględnieniem spektrum autyzmu oraz spektrum psychotycznego (o którym mówi się coraz częściej zamiast o schizofrenii). (2) Czy możliwe jest uzasadnienie hipotezy o istnieniu tzw. dysforii gatunkowej, jeśli zamienić słownictwo typowe dla dysforii płciowej na kategorie związane z przynależnością gatunkową i jak wyniki takiego testu są porównywalne z analogicznym testem dysforii płciowej?

Dotychczasowe próby pomiaru dysforii płciowej – najbliższego analogicznego zjawiska – opierają się na kwestionariuszach samoopisowych, które mają istotne ograniczenia metodologiczne: są wrażliwe na kontekst kulturowy, nie zapewniają jednoznaczności nozologicznej i nie mogą być jedyną podstawą diagnozy. Tym samym zastosowanie podobnych narzędzi do rozpoznawania dysforii gatunkowej może prowadzić do fałszywych wyników, szczególnie w przypadkach osób o wysokiej wyobraźni symbolicznej czy należących do specyficznych subkultur, a takimi zwykle są therianie.

Studium to miałoby być wstępem do refleksji nad potrzebą poszerzenia ram klinicznych i kulturowych w rozpoznawaniu nietypowych form cierpienia psychicznego, jednocześnie wskazując na ryzyko ich przedwczesnej patologizacji. Czy dysforia gatunkowa jest możliwa do konceptualizacji na wzór płciowej, a jeśli tak – jakie implikacje niesie to dla przyszłej diagnostyki i ewentualnej terapii?

Planowane podejście metodologiczne uwzględniłoby wywiad ustrukturyzowany, obserwację uczestniczącą, analizę materiałów wideo z codziennego życia podmiotu badawczego oraz dzienniczek myśli, badający uprzedzenia badacza

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Błyski miłości. Zapis obserwacji świata, który ukazuje się w drobinach istnienia

8 czerwca 2025

Weronika Badura
Instytut Psychologii UJ

Miłość definiowano wiele razy i przez pryzmat wielu teorii, najczęściej o charakterze typologii, a więc wyróżniając konkretne elementy i komponenty, składające się na różne jej rodzaje, jak np. trójczynnikowa teoria miłości Sternberga czy teoria Lee. Z tego powodu w nurcie badań nad miłością dominują badania ilościowe, pozwalające na testowanie hipotez wywiedzionych ze wspomnianych teorii, ograniczające jednak subiektywną perspektywę uczestników oraz przydatność ich refleksji dotyczących doświadczenia miłości. Mniej redukcjonistyczną odpowiedź na pytania o miłość może nieść podejście bardziej idiograficzne, które w pełni odda głos uczestnikom badania, pozwoli poznać lepiej różne formy miłości, ich dostrzeganie oraz przeżywania w naturalnych warunkach osób badanych, a więc poprzez zebranie tzw. "błysków miłości" - historii, wspomnień, doświadczeń, w których uczestnicy dostrzegli miłość. Ponadto dzięki przyjętej perspektywie egzystencjalnej podjęta zostanie próba odnalezienia indywidualnych sensów nadawanych temu, co jest postrzegane jako miłość. Odpowiedzi na pytanie "co i jak ludzie opowiadają na temat różnych form miłości?" będą poszukiwane przy pomocy ankiety jakościowej z pytaniami otwartymi oraz wywiadów częściowo ustrukturyzowanych. Procedura badania polega na przeczytaniu krótkiego tekstu, a następnie odpowiedzi na podane pytania, z miejscem na dodatkowe refleksje. Uczestnikami badania będą osoby pełnoletnie wszystkich płci, a jedynym kryterium wykluczenia będzie wiek poniżej 18. roku życia. Rekrutacja do badania odbędzie się na zasadzie poszukiwania ochotników, którzy będą mieli możliwość zgłoszenia się do badania za pośrednictwem mediów społecznościowych, a także przy pomocy metody kuli śnieżnej. Wstępnie zaplanowaną metodą analizy zebranego materiału jest refleksyjna analiza tematyczna. Głównym wyzwaniem pojawiającym się w trakcie planowania niniejszego projektu jest zapewnienie możliwości jak najmniejszej redukcji uzyskanego materiału przy jednoczesnym użyciu refleksyjnej analizy tematycznej (która z reguły dokonuje jakiegoś rodzaju uogólnienia). Poszukiwana jest odpowiedź na pytanie, czy pogrupowanie wątków pojawiających się w materiale nie będzie jednoznaczne z utratą tego, co cenne, a więc indywidualnego spojrzenia osób badanych, a także w jaki sposób odnieść projekt bardzo otwarty i eksploracyjny do wyników innych badań, prowadzonych często w odmiennych ramach teoretycznych i założeniach. Możliwym kierunkiem dalszych badań w przyszłości mogłoby być dokonanie bardziej szczegółowej analizy językowej czy też przeprowadzenie pogłębionych wywiadów na temat indywidualnych doświadczeń uczestników dotyczących miłości z uwzględnieniem czynników charakterystycznych dla czasów współczesnych, co mogłoby się wiązać z korzyściami w zakresie zrozumienia różnorodności tych doświadczeń, a przez to przekładając się na większą akceptację i ułatwioną współpracę specjalistów np. z pacjentami w gabinetach psychoterapeutycznych czy psychologicznych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Krytyka oczami młodych. Walidacja psychometryczna Formularza Wrażliwości na Krytykę

8 czerwca 2025

Anna Pyrda, Dominika Lipińska
Instytut Psychologii UJ

Wrażliwość na krytykę to wieloaspektowy konstrukt psychologiczny, w naszym badaniu definiowany jako indywidualna tendencja do negatywnego postrzegania neutralnych informacji zwrotnych. W literaturze łączony jest z perfekcjonizmem, niską samooceną, tendencją do ruminacji oraz trudnościami w regulacji emocji. W odpowiedzi na niedobór narzędzi do jego pomiaru opracowano Formularz Wrażliwości na Krytykę dla Młodych Dorosłych (FWK-MD) - kwestionariusz składający się z 17 pozycji. Celem wystąpienia jest prezentacja narzędzia oraz wyników badań pilotażowych, które pozwoliły wstępnie zweryfikować jego właściwości psychometryczne. Wyniki analiz wykazały zadowalającą spójność wewnętrzną, moc dyskryminacyjną pozycji oraz odpowiednią trafność zbieżną i rozbieżną. Przygotowano również normy dla całej próby oraz poszczególnych grup standaryzacyjnych (kobiety, mężczyźni). Pomimo ograniczeń metodologicznych, FWK-MD wykazuje potencjał różnicowania badanych i może stanowić wartościowe narzędzie do badań nad regulacją emocji, samooceną i funkcjonowaniem interpersonalnym młodych dorosłych. Szczegółne zastosowanie naszego narzędzia w przyszłości dostrzegalne jest także w edukacji, w której dostosowanie podejścia do indywidualnego poziomu wrażliwości na krytykę, może sprzyjać rozwojowi. Wyniki sugerują potrzebę dalszej walidacji narzędzia oraz jego adaptacji do różnych grup wiekowych i kontekstów kulturowych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Jak najlepiej nauczyć się grać w szachy? Uporządkowanie materiału a skuteczność nauki wymagających poznawczo umiejętności

8 czerwca 2025

Bartłomiej Słowik¹, Klaudia Szyska¹, Dominik Krych¹,
Małgorzata Bubula¹, Mateusz Kośka¹, Hubert Krejpcio²,
Aleksandra Krogulska³

¹Instytut Psychologii Stosowanej UJ, ²Instytut Bezpieczeństwa i Informatyki UKEN, ³Wydział Psychologii i Kognitywistyki UAM

Choć współczesny świat wymaga skomplikowanych umiejętności, większość badań koncentruje się na badaniu skutecznych sposobów nauki stosunkowo prostych zadań. Z tego powodu postanowiliśmy zbadać wpływ zmienności zadań (high/low variability) oraz przeplatania/kumulowania (interleaving/massing) zadań do wykonania na przyswajanie wiedzy podczas treningu szachowego.

Choć uczenie się trudnych zadań jednego typu w sposób skumulowany według ich rodzaju wydaje się być bardziej intuicyjne i częściej stosowane (np. tematycznie zgrupowane zadania w podręczniku), badania sugerują, że strategia przeplatania zadań podczas uczenia się może być skuteczniejsza w wielu warunkach. Jedną z moderujących zmiennych w tym kontekście wydaje się być rodzaj materiału: przeplatanie sprzyja przyswajaniu materiałów wizualnych, blokowanie zaś pomaga w nauce niektórych treści matematycznych. Korzystne dla procesu uczenia się jest również większe zróżnicowanie materiału, jednak jak sugerują badania, efekty tej strategii mogą zależeć od warunków nauki.

W naszym badaniu, podczas pięciu sesji treningowych online, początkujący szachiści ćwicząc rozwiązywanie zagadek szachowych należących do trzech różnych kategorii. W rezultacie utworzone zostały cztery grupy eksperymentalne, różniące się strategiami zastosowanymi w sesjach treningowych:

- grupa I: skumulowanie zadań i niska zmienność
- grupa II: przeplatanie zadań i niska zmienność
- grupa III: skumulowanie zadań i wysoka zmienność
- grupa IV: przeplatanie zadań i wysoka zmienność

W strategii skumulowanego uczenia się zadania były prezentowane w blokach – 7 zadań z pierwszego motywu, następnie 7 zadań z drugiego i 7 z trzeciego motywu. Strategia przeplatania polegała natomiast na losowym prezentowaniu zadań, bez grupowania ich według motywu. W strategii wysokiej zmienności zadania nie powtarzały się na pięciu sesjach, podczas gdy w strategii niskiej zmienności uczestnicy rozwiązywali te same zadania na każdej sesji.

W teście końcowym uczestnicy będą rozwiązywać trzy różne rodzaje zadań: poznane na pierwszej sesji treningowej, nowe zadania z uczonych motywów (bliski transfer) oraz nowe z nieprezentowanych wcześniej motywów (daleki transfer). Projekt jest w początkowej fazie zbierania danych. Nasze badanie ma duże znaczenie praktyczne i teoretyczne – przydatne nie tylko szachistom. Uzyskana wiedza może przyczynić się do rozwoju teorii pamięci i psychologii edukacji. Poznanie skuteczności konkretnych strategii uczenia się może okazać się istotne również w innych dziedzinach związanych z nabywaniem wiedzy eksperckiej, takich jak programowanie. Wyniki badania mogą znaleźć także zastosowanie w tworzeniu aplikacji przeznaczonych do nauki, umożliwiając opracowanie algorytmów optymalizujących sposób prezentacji zadań tak, by najbardziej sprzyjał procesowi uczenia.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Moderatory skuteczności ekspresyjnego pisania w łagodzeniu lęku przed matematyką i poprawie osiągnięć – projekt badania

8 czerwca 2025

Dominika Lipińska
Instytut Psychologii UJ

Lęk przed matematyką to istotny problem nie tylko w obszarze edukacji, ale także w kontekście wyborów zawodowych oraz codziennego funkcjonowania. W odpowiedzi na ten problem powstało wiele interwencji, głównie opartych na podejściu poznawczo-behawioralnym, których skuteczność bywa jednak nieoczywista – najczęściej są pomocne, choć zdarzają się przypadki braku skuteczności. Szczególnie kontrowersyjną metodą jest ekspresyjne pisanie, które w różnych badaniach przynosi zarówno korzystne rezultaty (obniżenie lęku), jak i skutki odwrotne (jego nasilenie). W Polsce badania dotyczące lęku przed matematyką są nieliczne, a jeszcze rzadziej dotyczą one efektywnych strategii interwencyjnych. Tymczasem opracowanie prostych, niedrogich i łatwych do zastosowania metod radzenia sobie z tym lękiem ma szczególne znaczenie dla edukacji – odgrywa istotną rolę zarówno dla samopoczucia uczniów, ich wyników szkolnych, jak i długoterminowych decyzji edukacyjno-zawodowych. Celem planowanego badania jest ocena efektywności ekspresyjnego pisania w obniżaniu lęku przed matematyką oraz poprawie osiągnięć w tym obszarze. Dodatkowo projekt zakłada identyfikację moderatorów skuteczności tej interwencji. W prezentacji zostaną omówione podstawy teoretyczne oraz wstępny plan badania, które ma na celu określenie, w jakich warunkach i dla kogo ekspresyjne pisanie może stanowić efektywne wsparcie w radzeniu sobie z tym lękiem i poprawie wyników matematycznych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Przez muzykę do emocji i integracji grupowej. Studium cyklu warsztatów z dziećmi z placówek opiekuńczo-wychowawczych

8 czerwca 2025

Jacek Musiał
Instytut Psychologii Stosowanej UJ

Dzieci i młodzież przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych doświadczają szeregu wyzwań rozwojowych, w tym trudności z rozpoznawaniem i wyrażaniem emocji, niskiego poczucia przynależności oraz wstydu przed publiczną ekspresją. W odpowiedzi na te potrzeby planuję przeprowadzić projekt „Przez muzykę do emocji” – interwencji opartej na cyklu warsztatów muzyczno-psychologicznych jako narzędziu wspierania rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci.

Celem projektu jest zbadanie, czy i w jaki sposób muzyczne aktywności grupowe mogą przyczynić się do zwiększenia otwartości emocjonalnej oraz poprawy integracji społecznej u uczestników. Planowany cykl obejmuje cztery 45-minutowe spotkania, realizowane raz w miesiącu. Każde z nich koncentruje się na innym aspekcie rozwoju: otwarcia się na muzykę, zabawy dźwiękami w grupie, ekspresji emocjonalnej oraz refleksji grupowej i indywidualnej.

Projekt zakłada zastosowanie metod jakościowych: obserwacji, wywiadów oraz prostych narzędzi ewaluacyjnych wypełnianych przez dzieci i opiekunów. Analizie poddane zostaną m.in. spontaniczność emocjonalna, poziom zaangażowania w działania grupowe oraz zmiana postawy wobec muzycznej ekspresji.

Inspiracją dla projektu są podejścia łącznie elementy psychologii rozwojowej, pedagogiki twórczości i muzykoterapii. Choć literatura wskazuje na pozytywny wpływ muzyki na regulację emocji i wspólnotowość, brakuje jasnych wskazówek jakie techniki warsztatowe są skuteczne i badań aplikacyjnych w kontekście dzieci z instytucjonalnej opieki w Polsce.

Projekt ma charakter pilotażowy i jego celem jest stworzenie podstaw do dalszych badań oraz opracowania skutecznych, dostępnych narzędzi wspierających dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

**Relacja osoby miesiączkującej z jej ciałem
w kolejnych fazach cyklu w powiązaniu z diagnozą
spektrum autyzmu i/lub ADHD
- konstrukcja i walidacja autorskiego narzędzia
w warunkach polskich**

8 czerwca 2025

Karolina Fąfrowicz
Instytut Psychologii UJ, Collegium Medicum UJ

Osoba neuroróżnorodna to taka, która postrzega otaczającą ją rzeczywistość w nieco inny sposób niż osoba neurotypowa, której to układ nerwowy jest skonstruowany w sposób bardziej typowy dla populacji. Różnica ta wynika z odmiennych wzorców funkcjonowania receptorów zlokalizowanych w ciałach zestawianych ze sobą takich dwóch osób. Z tego powodu mówimy, że osoby neuroróżnorodne często przeżywają nadwrażliwość sensoryczną lub są wręcz zbyt mało wrażliwe na bodźce. Układ hiperwrażliwości i hipowrażliwości na różne bodźce może przyjmować u każdej z neuroróżnorodnych osób różną formę. Dlatego też nie mówimy o autyzmie, a o spektrum autyzmu. Także termin "spektrum ADHD" stopniowo przedostaje się do naukowego słownictwa. Hiper- czy hipowrażliwość może dotyczyć różnych receptorów: od czopków i pręcików gałki ocznej odpowiedzialnych za odbiór bodźców wzrokowych, przez receptory proprioceptywne, rejestrujące położenie ciała w przestrzeni, po receptory wrażliwe na zmiany stężenia estrogenów i progesteronu na przestrzeni cyklu menstruacyjnego. Stąd podejrzenie zmian w postrzeganiu ciała na przestrzeni cyklu. Z dotychczasowych badań naukowych wynika, że osoby neuroróżnorodne i miesiączkujące zostają częściej zdiagnozowane z przedmiesiączkowym zaburzeniem dysforycznym (PMDD), co znaczy, że częściej tak integralną część ich życia jaką jest cykl menstruacyjny, jest comiesięcznym wyzwaniem. Myśl ta, własne doświadczenie mojego ciała, a także tworzenie zapytań na ten temat na forach internetowych (Reddit itp.) doprowadziły mnie do pomysłu na doktorat, który pragnę przedstawić podczas sesji posterowej.

Praca doktorska będzie się skupiać wokół relacji miesiączkujących osób neuroróżnorodnych (zdiagnozowanych lub do zdiagnozowania dzięki środkom z grantu) ze sobą, swoim ciałem, swoim wnętrzem na przestrzeni cyklu menstruacyjnego. Pierwszym elementem pracy będzie przeprowadzenie wywiadów z chętnymi uczestnikami badań, po czym nastąpi przeanalizowanie treści wygenerowanych danych w paradygmacie analizy tematycznej. Wyłonione w toku analizy tematy będą stanowić podstawę do konstrukcji ilościowego narzędzia mierzącego jakkolwiek rozumianą przez osoby badane w części jakościowej relację z ciałem osoby neuroróżnorodnej w świetle jej cyklu menstruacyjnego. W miarę możliwości zostaną stworzone 2 narzędzia: osobne oparte o dane z wywiadów z osobami autystycznymi, a osobne z wywiadów z osobami z ADHD. Następnie w oparciu o wyniki uzyskane z użycia narzędzia na innych badanych (osobach neurotypowych i neuroróżnorodnych), zostaną sprawdzone właściwości psychometryczne narzędzia. W dalszej przyszłości przewiduję normalizację narzędzia oraz współpracę z naukowcami z innych krajów zainteresowanymi adaptacją narzędzia do swojego kraju, języka i kultury.

Na potrzeby doktoratu przewiduję możliwość/konieczność uzyskania grantu, ponieważ zależy mi na tym, żeby osoby neuroróżnorodne posiadały oficjalną diagnozę. Ze społecznego punktu widzenia projekt ten jest doskonałą okazją do sprawdzenia, czy osoba rzeczywiście jest w spektrum autyzmu czy ma ADHD. Badania bowiem wskazują na problem niedostatecznej ilości diagnoz przeprowadzanych na dziewczętach/kobietach niż na chłopcach/mężczyznach. Wiele osób miesiączkujących może skorzystać na ewentualnej diagnozie ze względu na niejednokrotnie wysoką cenę profesjonalnej diagnozy i braku refundacji diagnozy przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

CATS in Psychology 2025
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Czy warto słuchać podcastów? Badanie eksploracyjne nad rolą podcastów o zdrowiu psychicznym w kontekście postaw i samostygmatyzacji szukania pomocy psychologicznej

8 czerwca 2025

Klaudia Szymka
Instytut Psychologii Stosowanej UJ

Negatywne postawy i samostygmatyzacja uznawane są za istotne bariery w procesie szukania pomocy psychologicznej. Przy redukowaniu ich negatywnego wpływu pomocny okazuje się być kontakt z przedstawicielami stygmatyzowanych grup oraz edukowanie na temat zdrowia psychicznego. Narzędziem umożliwiającym podjęcie tych działań na szeroką skalę są zyskujące na popularności podcasty. Ich znaczenie w tym obszarze nie zostało jednak wystarczająco zbadane. Celem projektu badawczego jest eksploracja zagadnienia i poznanie zależności między słuchaniem podcastów o zdrowiu psychicznym, postawami wobec szukania pomocy psychologicznej i związaną z tym samostygmatyzacją. Aktualnie projekt znajduje się na etapie prowadzenia wstępnych analiz statystycznych na uzyskanych w ramach badania danych.

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 287 osób w wieku 18-30 lat, w tym 158 osób słuchających podcastów o zdrowiu psychicznym i 129 osób, które ich nie słuchają. Pomiaru postaw dokonano za pomocą polskiego tłumaczenia skali Attitude Toward Seeking Professional Psychological Help Scale - Short Form, a samostygmatyzację zbadano polską wersją skali Self-Stigma Of Seeking Help Scale. Osoby słuchające podcastów udzielały również odpowiedzi na pytania dotyczące częstości i okresu ich słuchania, motywacji, szczególnych zainteresowań oraz dokonywały subiektywnej oceny korzyści.

Głównym wyzwaniem projektu, ze względu na nowatorskość podjętej tematyki, okazała się być operacjonalizacja zmiennych związanych ze słuchaniem podcastów. Podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną przyjęte rozwiązania oraz wynikające z nich trudności w zakresie analizy danych. Przedstawione zostaną również wyniki wstępnej analizy statystycznej przeprowadzonej testem Manna-Whitneya, która ujawniła różnice w zakresie postaw i samostygmatyzacji między badanymi grupami. Osoby słuchające podcastów wykazały bardziej pozytywne postawy wobec szukania pomocy psychologicznej ($d = 0,64$, $p = <0,001$) oraz mniejszą samostygmatyzację ($d = 0,33$, $p = 0,007$) niż osoby, które ich nie słuchają. Choć główne hipotezy zostały potwierdzone, nie można wykluczyć wpływu innych czynników na zaobserwowane różnice. W związku z tym, podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną również statystyki dotyczące słuchania podcastów oraz statystyki wybranych zmiennych, takich jak: wiek, płeć, własna ocena wiedzy na temat zdrowia psychicznego oraz dotychczasowe doświadczenie związane z korzystaniem z pomocy psychologicznej, które mogą mieć znaczenie w kontekście badania postaw i samostygmatyzacji.

Choć wstępne wyniki sugerują, że słuchanie podcastów może przynosić korzyści, kwestia ta pozostaje wciąż do rozstrzygnięcia. Aby uzyskać wiarygodne wnioski, konieczne może być wypracowanie lepszej metodologii i przeprowadzenie kolejnych badań. Dalsze analizy eksploracyjne przeprowadzone w ramach projektu mogą jednak dostarczyć istotnych informacji wstępnych oraz ukierunkować przyszłe badania nad znaczeniem podcastów o zdrowiu psychicznym.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Czy można wychować przez zaufanie? Powierzenie odpowiedzialności na przykładzie ZHR jako czynnik ochronny przed zachowaniami ryzykownymi

8 czerwca 2025

Małgorzata Michałek, Marianna Wantuch
Katedra Kognitywistyki UJ

Powierzenie odpowiedzialności młodzieży stanowi ważny element praktyk wychowawczych, jednak jego funkcja ochronna wobec zachowań ryzykownych wciąż pozostaje niedostatecznie rozpoznana. W literaturze wskazywane jest, że odpowiedzialność wspiera rozwój moralny, poczucie sprawczości oraz zdolność podejmowania decyzji i dostrzegania ich konsekwencji – cechy istotne w profilaktyce zachowań problemowych.

W ramach niniejszego badania podjęto próbę identyfikacji mechanizmów, za sprawą których powierzenie odpowiedzialności może działać ochronnie. Przyjrano się środowisku Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej (ZHR), w której systemowo powierzane są obowiązki i funkcje młodzieży w wieku 11-18 lat (pion harcerski), oraz uczestniczy się w procesie wychowania przez służbę, wspólnotę i przykład osobisty. Zastosowano metodę pogłębionych wywiadów jakościowych (N = 4), obejmujących doświadczonych instruktorów i instruktorki ZHR – obecne i byłe (staż harcerski 12–18 lat). Rozmowy dotyczyły zarówno subiektywnego postrzegania odpowiedzialności, refleksji dotyczących możliwości ZHR w zapobieganiu zachowaniom ryzykownym jak i obserwacji konkretnych przykładów z własnej praktyki wychowawczej.

Analiza pozwoliła wyodrębnić główne mechanizmy potencjalnego działania ochronnego: (1) przekierowanie zasobów (czasu i energii) na działania konstruktywne, (2) rozwijanie świadomości konsekwencji własnych działań, (3) wzmocnienie poczucia sprawczości i samooceny, (4) budowanie troski o innych i identyfikacji z normami moralnymi grupy. Wskazano również znaczenie relacyjnego wsparcia oraz zagrożenie wynikające z nadmiernego obciążenia funkcją bez adekwatnego przygotowania.

Jednocześnie zauważono, że skuteczność tych mechanizmów może być ograniczona selekcyjnym charakterem organizacji. Harcerstwo – jako środowisko o silnym profilu wartościowym – może nie przyciągać młodzieży najbardziej zagrożonej zachowaniami ryzykownymi. Tym samym, osoby korzystające z mechanizmów ochronnych ZHR mogą już na wstępie reprezentować profil niższego ryzyka.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w

Czy symbolicznie, uklasowane praktyki rodzicielskie zmieniają codzienność i wpływają na rozwój dzieci na przykładzie zabawy książeczkami obrazkowymi? Jak prowadzić badania psychologiczne gdzieś między socjologią a pedagogiką

8 czerwca 2025

Maria Niesiołowska-Spanò

Kolegium MISH, Uniwersytet Warszawski

Książeczki z obrazkami, picture-books albo książki obrazkowe, czyli książki, w których poziom językowy i wizualny współistnieją tworząc nierozrwalną całość, często tworzone dla dzieci. Picture-booki są przedmiotem rozważań literaturoznawców, pedagogów, psychologów, bibliologów i socjologów. Każdy specjalista patrzy inaczej, zadaje inne pytania, używa innych metod w innych celach i jest zainteresowany książkami obrazkowymi z innych powodów.

Jako psycholożka zadaję pytania dotyczące book-sharingu albo zabawy książeczkami obrazkowymi, czyli międzymodalnego i aktywnego, wspólnego czytania i eksplorowania książeczek obrazkowych (picture-books), zwykle przez dorosłego (np. rodzica) razem z dzieckiem. Jako psychologowie wiemy o pozytywnym wpływie czytania z dziećmi na ich rozwój poznawczy, zwłaszcza językowy, wiemy o pozytywnym wpływie na tworzenie relacji z opiekunem, z którym dziecko czyta książki. Wiemy też z badań kulturoznawczych i socjologicznych, że książki mają symboliczną pozycję inną niż inne zabawki, że dostęp do nich i wzorce zabawy książeczkami są uklasowane. Wiemy, że w ramach dyskursu o praktykach rodzicielskich, czytaniu książeczek obrazkowych przypisywana jest inna rola, niż innym wspólnym zabawom. Wiemy z badań literaturoznawczych, że jest wiele typów książek obrazkowych i bibliologowie badają dostęp do nich np. poprzez instytucje publiczne. Jednocześnie zbyt mało badań prowadzonych jest interdyscyplinarnie.

Chciałabym spróbować opowiedzieć i odpowiedzieć na pytania dotyczące tego, jaka jest relacja między tym co symboliczne a codziennymi praktykami i ich przełożeniu na rozwój poznawczy dziecka. Czy na book-sharing wpływa jego umoralniony charakter, czy może nie on ma znaczenia na efekt rozwojowy? Jak można to badać w sposób interdyscyplinarny? Wiemy, że nie wystarcza używanie określeń zapożyczonych z innych subdziedzin, trzeba zrozumieć, co te pojęcia ze sobą niosą, ale jak psycholog ma zrozumieć literaturoznawcę a ten socjologa, kiedy używają innych pojęć i aparatów narzędziowych? Chcę również pokazać, jak różne pozycje, w których stoją naukowcy w ramach różnych subdziedzin, wpływają na sposób definiowania, cele badawcze i jaki wpływ na rzeczywistość w ramach współtworzenia dyskursu naukowego mają poszczególne dziedziny, bo wiąże się z tym odpowiedzialność związana z wpływaniem na praktyki i normy rodzicielskie, a przez to na rozwój dzieci, co jest kluczowym dla psychologii metanaukowym problemem etycznym, który w tej przestrzeni przecięcia wielu nauk przestaje być jasnym wyborem.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Niekończąca się opowieść. Co i dlaczego czujemy, gdy fantazja staje się kompulsją?

8 czerwca 2025

Julia Piech, Anna Kowalik, Charlie Zarębska
Instytut Psychologii Stosowanej UJ

Fantazjowanie często przedstawiane jako okazaka bujnej wyobraźni jest powszechnie uznawane za zupełnie naturalną i pozytywną umiejętność dając upust ludzkiej kreatywności. Niekiedy jednak czasem fantazje przeradzają się w kompulsje.

Maladaptive daydreaming (MD) to zjawisko, charakteryzujące się nadmiernym, immersyjnym fantazjowaniem, które znacząco zaburza codzienne funkcjonowanie. W odróżnieniu od powszechnie występującego fantazjowania, MD ma charakter kompulsywny i pochłaniający – może zajmować wiele godzin dziennie i pełnić funkcję dominującej strategii regulacji emocji. Mimo rosnącego zainteresowania tym zjawiskiem w literaturze naukowej, nadal pozostaje ono poza głównym nurtem klasyfikacji diagnostycznych i praktyki klinicznej.

Coraz więcej badań wskazuje na silne współwystępowanie MD z innymi zaburzeniami psychicznymi - zaburzeniami lękowymi, dysocjacyjnymi oraz obsesyjno-kompulsyjnymi a także neuroróżnorodnością - szczególnie ADHD. Wysoki stopień nakładania się objawów sugeruje istnienie wspólnych mechanizmów neurobiologicznych, które mogą predysponować jednostkę do rozwinięcia tej przypadłości. Ponadto MD częściej występuje u osób o określonych cechach osobowości, takich jak wielkościowość, lęk separacyjny i anhedonia. Te cechy wpływają zarówno na treść fantazji, jak i na funkcje, jakie pełni – od kompensowania deficytów przyjemności, przez potrzebę sprawczości, po poszukiwanie emocjonalnej bliskości.

Pomimo rosnącej liczby badań nad MD, niewiele wiadomo o stanach afektywnych doświadczanych przez osoby podczas epizodów fantazjowania oraz tego jak wpływa to na ich codzienny nastrój. Naszym celem jest zbadanie afektywnego komponentu epizodów MD bezpośrednio po ich zakończeniu, z wykorzystaniem technologii EMA oraz tego jak przeżywane stany afektywne korelują z współwystępującymi zaburzeniami oraz ich osobowością i treściami fantazji.

Zrozumienie jego afektywnego komponentu i transdiagnostycznego charakteru może stanowić podstawę do opracowania skutecznych strategii terapeutycznych i poszerzenia rozumienia psychicznych mechanizmów ucieczki od rzeczywistości.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Zabawa w dom – psychologiczna analiza fenomenu lalek reborn

8 czerwca 2025

Weronika Kubińska
Instytut Psychologii UJ

Lalki reborn to hiperrealistyczne repliki dzieci, które w ostatnich latach zyskały na popularności. Internetowe społeczności zrzeszające miłośników lalek reborn najczęściej skierowane są do kobiet w średnim wieku. Celem wystąpienia jest psychologiczna analiza fenomenu reborn oraz zrozumienie motywacji kierujących ich użytkowniczkami. Zbiór danych zastanych, na który składały się komentarze i posty z grup internetowych został poddany w ramach badania własnego analizie czynnikowej w celu wyróżnienia obszarów dotyczących motywacji oraz charakteru podejmowanych przez użytkowniczki aktywności. Wyróżnione w ramach analizy motywacje do podejmowania hobby związanego z reborn to m.in. potrzeba opieki nad drugą osobą, pogodzenie się z traumą czy żal związany z dorostaniem biologicznych dzieci. Kolejnym istotnym aspektem jest rodzaj aktywności podejmowany z lalkami oraz ilość posiadanych egzemplarzy. Potrzeba dzielenia się swoimi zainteresowaniami w zamkniętych grupach internetowych może wynikać ze stygmatyzacji społecznej. Reakcje osób negatywnie wyrażających się o tym rodzaju aktywności można powiązać m.in. ze zjawiskiem Uncanny Valley, obronną postawą związaną z silną priorytetyzacją wartości rodzinnych czy niezrozumieniem zjawiska. Jako, że w literaturze brakuje publikacji w tym obszarze, popularyzacja tego tematu oraz nowe kierunki badań mogłyby przyczynić się do głębszego zrozumienia fenomenu, zwłaszcza jego potencjalnej terapeutycznej funkcji.

CATS in Psychology 2025

Uniwersytet
Krakowie

Jagielloński

w